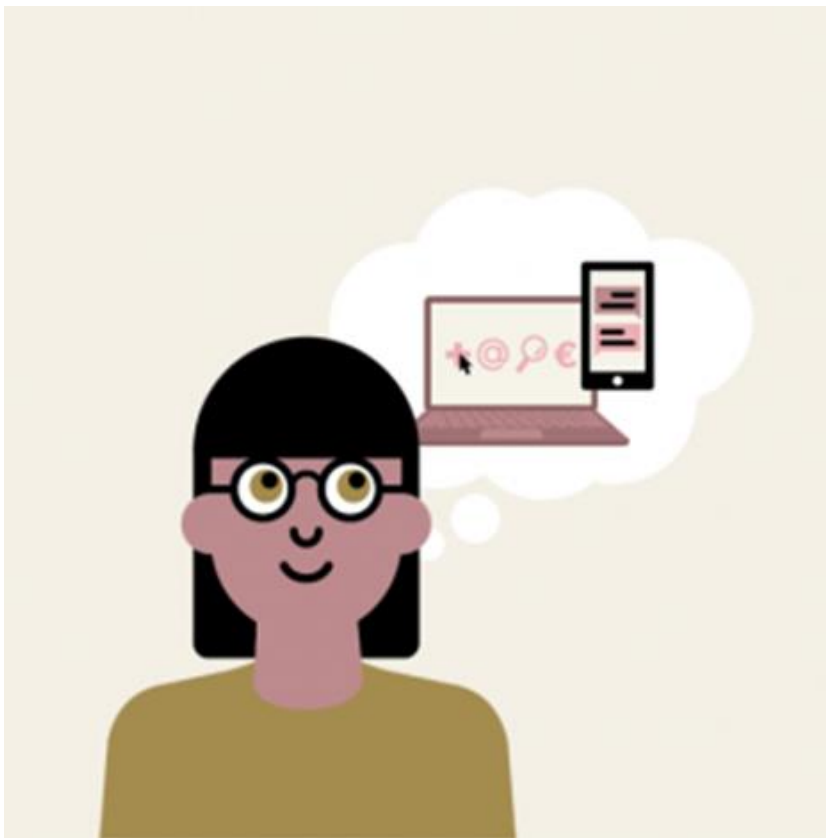


Digitaler naar werk

Zorgt ervoor dat medewerkers beter mee kunnen doen op het werk en in de maatschappij



Marloes Martens
Marloes Doeswijk
Annemarie Lunenberg

Juni 2023



Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1.1 Achtergrondinformatie	4
1.2 Digitaler naar werk	4
1.3 Doelstelling	5
Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethode	6
2.1 Aanpak	6
2.2 Analyse	7
2.3 Respons en drop-out analyse	7
Hoofdstuk 3 Resultaten	9
3.1 Achtergrondkenmerken deelnemers	9
3.2 Gebruik digitale middelen	11
3.2.1 Gebruik computer, tablet of smartphone	11
3.2.2 Hulp in gebruik	15
3.3 Ervaren digitale vaardigheden	16
3.3.1 Algemene digitale vaardigheid	16
3.3.2 Knoppenkennis	16
3.3.3 Veiligheid en privacy	17
3.3.4 Communicatie	18
3.3.5 Attitude	19
3.3.6 Eigen effectiviteit	20
3.4 Ervaren effectiviteit	20
3.5 Waardering voor Digitaler naar werk	24
3.5.1 Lessen Digitaler naar werk	24
3.5.2 Waardering Digitaler naar werk	24
Hoofdstuk 4 Kanttekeningen, samenvatting, aanbevelingen en conclusie	27
4.1 Kanttekeningen	27
4.2 Samenvatting resultaten	28
4.3 Aanbevelingen	29
4.4 Conclusie	30
4.5 Summary	30
Bronnen	33



Bijlage 1

Vragenlijst Digitaler naar werk voormeting en nameting

Bijlage 2

Tabellenboek

Bijlage 3

Open antwoorden



Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Achtergrondinformatie

In Nederland hebben 2,5 miljoen volwassenen moeite met lezen, schrijven of rekenen.¹ Vaak hebben zij ook moeite met digitale vaardigheden.¹ Uit onderzoek blijkt dat mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen drie keer zoveel kans hebben op het ontwikkelen van beperkte digitale vaardigheden.² Denk bijvoorbeeld aan het zoeken van informatie op internet. Dat heeft veel gevolgen. Een baan vinden, gezond leven en grip hebben op je geldzaken is dan lastiger.^{3,4,5} En de wereld verandert snel. Digitale vaardigheden zijn steeds belangrijker geworden om succesvol en veilig deel te kunnen nemen aan de maatschappij.⁶ Ook op het werk wordt steeds meer gebruik gemaakt van computers. In 2007 gebruikte 77% van de volwassenen van 16 tot en met 65 jaar een computer op het werk. Dat gold voor 80% van de werkenden in 2012.² Digitale vaardigheden zullen waarschijnlijk dan ook steeds belangrijker worden op de werkvloer.

Daarom heeft Stichting Lezen en Schrijven het project Digitaler naar werk uitgevoerd. Het project is onderdeel van het Europese Digital Collective. Het project is in zes sociale werkbedrijven (SW-bedrijven) uitgezet. In deze bedrijven werken mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke beperking, herintreders en statushouders.

De uitrol van het project Digitaler naar werk is gevolgd met een onderzoek. Aan de hand van vragenlijsten is het effect van de lessen en de waardering voor de lessen inzichtelijk gemaakt. Deze rapportage beschrijft de resultaten van het onderzoek.

1.2 Digitaler naar werk

In dit project zijn 264 medewerkers van zes sw-bedrijven met lage basisvaardigen (lezen, schrijven en/of rekenen) aan de slag gegaan met het verbeteren van hun digitale vaardigheden.

De bedrijven zijn door Stichting Lezen en Schrijven in samenwerking met SBCM via een landelijke bewustwordingscampagne geworven. SBCM is het Kenniscentrum en Arbeidsmarkt- & Opleidingsfonds voor de sociale werkgelegenheid. Daarbij is er gestreefd naar een goede spreiding in Nederland van de sw-bedrijven.



Inclusiecriteria voor deelname aan het project waren verder:

- De ambitie om in de projectperiode rond de 50 medewerkers te trainen.
- De ambitie om te werken aan een structurele aanpak.
- Het verbeteren van de basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) op de werkvloer.

Vervolgens is er met de deelnemende medewerkers een intake gesprek gehouden. Tijdens deze intake gesprekken zijn de wensen en behoeftes van de medewerker in kaart gebracht. Om inzicht te krijgen in de digitale vaardigheden van de deelnemers is er ook in het intake gesprek een Digimeter afgenomen. Met gebruik van de Digimeter en door te luisteren naar de behoefte van de medewerkers is voor elke deelnemer en elk niveau een passend aanbod gecreëerd.

Gedurende 10 weken hebben de medewerkers 1,5 tot 2 uur les per week gehad om digitaal vaardiger te worden. De lessen zijn in groepen van maximaal acht medewerkers aangeboden. Medewerkers hebben geleerd om te gaan met apps, om e-mails te versturen, te videobellen, hoe ze veilig gebruik kunnen maken van internet of hoe ze een online verlof kunnen aanvragen. De lessen zijn aangeboden via een trainingsbureau gericht op (taal)onderwijs. Vijf bedrijven hebben gebruik gemaakt van BWorkz als taalaanbieder en één bedrijf van het Werkwoord. Tijdens de lessen is er gebruik gemaakt van ondersteunend lesmateriaal van Stichting Lezen en Schrijven, oefenen.nl en SBCM. Van de 264 medewerkers die gestart zijn hebben 244 medewerkers de training afgemaakt.

Het doel van de lessen is dat werknemers via de lessen beter digitaal mee kunnen doen op het werk en in de samenleving. Zo ervaren ze meer werkplezier, minder ziekteverzuim en meer veiligheid op de werkvloer. En zo krijgen de bedrijven meer gemotiveerde medewerkers.

1.3 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van het effect van en de waardering voor de lessen.

Het onderzoek heeft zich specifiek gericht op de volgende onderwerpen:

- Het gebruik van digitale middelen
- De ervaren digitale vaardigheden (algemeen, knoppenkennis, veiligheid en privacy, communicatie, attitude en eigen effectiviteit)
- De ervaren effectiviteit
- Waardering voor het project Digitaler naar werk



Hoofdstuk 2

Onderzoeksmethode

2.1 Aanpak

Bij de deelnemers aan het project Digitaler naar werk is twee keer mondeling een vragenlijst afgenomen: 1) voorafgaand of tijdens de eerste les (T0) en 2) na afronding van de lessenreeks (T1). De vragen zijn gericht op:

- het gebruik van digitale middelen: gebruik computer, tablet of smartphone, hulp in gebruik;
- de ervaren digitale vaardigheden: algemene ervaren digitale vaardigheden, knoppenkennis, veiligheid en privacy, communicatie, attitude en eigen effectiviteit.

Bij de voormeting is een aantal aanvullende vragen gesteld over een aantal achtergrondkenmerken: bedrijf, geslacht, opleidingsniveau, werksituatie, ziekte en/of aandoening en effect daarvan op hun werk en dagelijks leven.

Op de nameting zijn aanvullende vragen opgenomen over de ervaring met Digitaler naar werk. Dit zijn vragen over:

- de uitvoering: aantal lessen;
- de ervaren effectiviteit: ervaren verandering in digitale vaardigheden, individuele meerwaarde lessen Digitaler naar werk en interesse in vervolgaanbod;
- de waardering: interessant, duidelijk, voldoende.

De vragenlijst bestond voornamelijk uit gesloten vragen (enkelkeuze). Op één vraag kon een deelnemer toelichting geven wat hij of zij specifiek had geleerd en op één vraag kon een deelnemer in eigen woorden aan de interviewer vertellen wat de lessen Digitaler naar Werk hen heeft opgeleverd. De vragenlijsten zijn mondeling afgenomen door de taalaanbieder van de lessen aan de deelnemers. Als een deelnemer de vraag niet begreep, gaf een taalaanbieder een mondelinge toelichting. De taalaanbieder vulde de antwoorden online in, in een online vragenlijst. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 5 minuten.



2.2 Analyse

De data uit de vragenlijsten zijn geanalyseerd in SPSS. Er is gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek om de resultaten te presenteren.

Om veranderingen tussen T0 en T1 te bestuderen is gebruik gemaakt van een Wilcoxon signed rank toets. Er is gekozen voor deze non-parametrische toets aangezien er op basis van een Q-Q plot is vastgesteld dat de data niet normaal verdeeld is. Er is een significantieniveau van $p < 0.05$ aangehouden. In bijlage 1 staan alle aanvullende analyses beschreven inclusief de uitslagen van de analyses.

Alle deelnemers die een voor- en nameting hebben ingevuld zijn meegenomen in de analyses om de veranderingen tussen T0 en T1 vast te stellen. Met betrekking tot de vragen over de ervaring met Digitaler naar werk hebben we gebruik gemaakt van alle nametingsvragenlijsten.

2.3 Respons en drop-out analyse

Van de 264 medewerkers die aan de slag zijn gegaan met het verbeteren van hun digitale vaardigheden hebben 235 medewerkers de voormetingsvragenlijst ingevuld en toestemming gegeven voor het verwerken van hun gegevens. De voornaamste reden voor uitval, dat we mondeling vanuit de taalaanbieders hebben vernomen, is dat op de voormeting was een medewerker geen medewerking wilde verlenen omdat zij of hij te angstig was om getoetst te worden. De nameting is ingevuld door 216 medewerkers. Op basis van informatie vanuit de taalaanbieders hebben vernomen, gaan we ervan uit dat de belangrijkste reden voor uitval is op de nameting een medewerker Digitaler naar Werk niet afgerond heeft of niet aanwezig was op de laatste les waardoor er geen vragenlijst afgenomen kon worden. Er konden uiteindelijk 182 deelnemers gekoppeld worden; 53 medewerkers hadden alleen een voormeting ingevuld en 34 deelnemers alleen een nameting.

Om te bepalen of het aantal gekoppelde deelnemers voldoende was om betrouwbare uitspraken te kunnen doen is een post-hoc poweranalyse uitgevoerd. Deze analyse is uitgevoerd op de vragen "*Gebruik je een computer of laptop?*" ($1-\beta = .75$) en voor de vraag "*Hoe digitaal vaardig voel jij je op dit moment op een schaal van 1 tot 10?*" ($1-\beta = 1.00$). Uit de analyse blijkt dat de power voldoende groot is geweest.

Door middel van Chi kwadraat toetsen (bij categorische variabele) en Mann-Whitney U toetsen (bij continue variabele) is gekeken in hoeverre er sprake is geweest van selectieve uitval. Hierbij is gekeken naar een aantal algemene kenmerken van de deelnemers (geslacht, opleidingsniveau, het



hebben van een aandoening of ziekte) en een uitkomstmaat (score digitale vaardigheden). De drop-out analyse laat zien dat er geen sprake is van selectieve uitval. De deelnemers die zijn uitgevallen scoren op de algemene kenmerken en de algemene ervaren digitale vaardigheid gelijk niet afwijkend van de deelnemers die niet zijn uitgevallen.

Alle deelnemers die een voor- en nameting hebben ingevuld, zijn meegenomen in de effectanalyses. Dit zijn ook deelnemers die bijvoorbeeld 4 lessen hebben gevolgd. De reden daarvoor is dat deze analyse het beste weergeeft hoe effectief Digitaler naar werk bij landelijke implementatie zou zijn. Voor de procesvragen zijn alle vragenlijsten meegenomen.



Hoofdstuk 3

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het vragenlijstonderzoek beschreven. De resultaten worden geïllustreerd met citaten. Deze citaten komen uit de gegeven toelichtingen welke de deelnemer bij het afnemen van de vragenlijst heeft verteld aan de taalaanbieder.

3.1 Achtergrondkenmerken deelnemers

In tabel 1 zijn de achtergrondkenmerken van de deelnemers die een voor- en nameting hebben ingevuld weergegeven (N=182). Te zien is dat in verhouding meer mannen hebben deelgenomen aan de lessen. De gemiddelde leeftijd is 49,2 en de verschillende sociaal werkbedrijven zijn goed vertegenwoordigd. Van de deelnemers hebben de meeste lagere school (26%), lager beroepsonderwijs (31%) of middelbaar algemeen onderwijs (21%) als hoogste afgeronde opleiding. Verder heeft het overgrote deel van de deelnemers betaald werk (95%). Ruim een derde van de deelnemers (36%) heeft één of meer langdurige ziekte of aandoeningen. Vanwege problemen met hun gezondheid is 11% ernstig beperkt in zijn of haar werk en 6% in het dagelijks leven.

Tabel 1 Achtergrondkenmerken deelnemers

Geslacht	
Man	58%
Vrouw	40%
Anders	1%
Zeg ik liever niet	1%
Leeftijd (gemiddelde (range))	49,2 (19-67) jaar
Bedrijf	
Drechtwerk	18%
IJmond werkt	18%
NLW Groep Venray/ Dolmans	15%
Promen	21%
Voorne-Putten	18%
Senzer	10%



Hoogste opleiding	
Geen	10%
Lagere school	26%
Lager beroepsonderwijs	31%
Middelbare algemeen onderwijs	21%
Middelbaar beroepsonderwijs	8%
Hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs	2%
Hoger beroepsonderwijs	1%
Universiteit	1%
Werk situatie (meerdere antwoorden mogelijk)	
Betaald werk, 1-19 uur per week	13%
Betaald werk, 20 uur of meer per week	82%
Pensioen	1%
Werkeloos	2%
Arbeidsongeschikt	6%
Bijstandsuitkering	4%
Huisvrouw/ huisman	6%
Volg onderwijs/ studerend	1%
Langdurige ziekte of aandoening (≥ 6 maanden)	
Ja	36%
Nee	64%
Beperkt in je werk vanwege problemen met gezondheid	
Ja, ernstig	11%
Ja, wel beperkt maar niet ernstig	65%
Nee, helemaal niet beperkt	24%
	100%
Beperkt in dagelijks leven vanwege problemen met gezondheid	
Ja, ernstig	6%
Ja, wel beperkt maar niet ernstig	70%
Nee, helemaal niet beperkt	24%
N	182



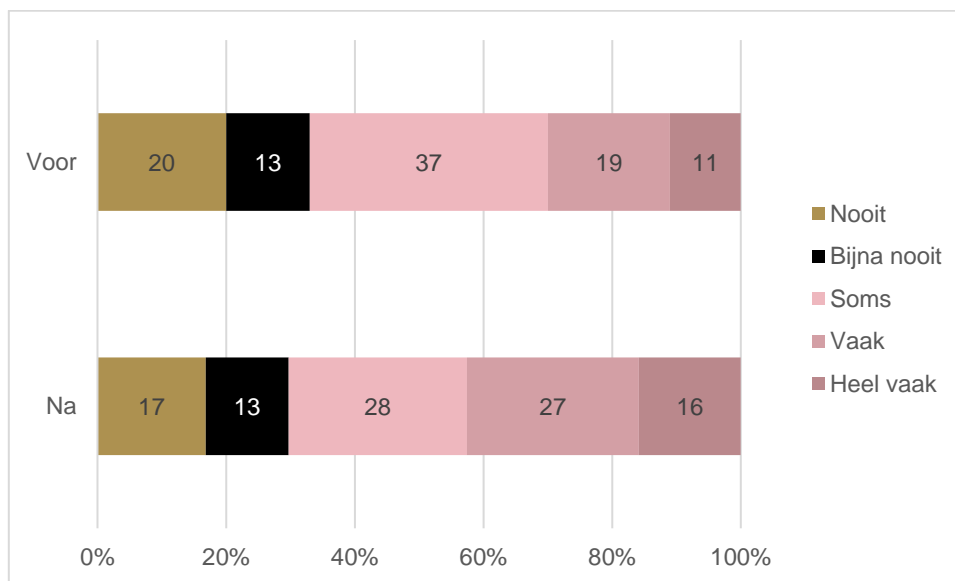
3.2 Gebruik digitale middelen¹

3.2.1 Gebruik computer, tablet of smartphone

Aan de deelnemers is een aantal vragen gesteld over het gebruik van een computer, tablet of smartphone (zie figuren 1 t/m 3). Per onderdeel gaan we daar specifiek in.

Gebruik je een computer of laptop

In onderstaande figuur zijn de resultaten weergegeven op de voor-en nameting in het gebruik van een computer of laptop. Op de nameting wordt er door de deelnemers significant vaker gebruik van de computer of laptop gebruik gemaakt ($Z=-3.04$, $p=.002$). Op de voormeting geeft 30% van de deelnemers aan (heel) vaak deze te gebruiken en op de nameting is dit aantal toegenomen naar 43%.

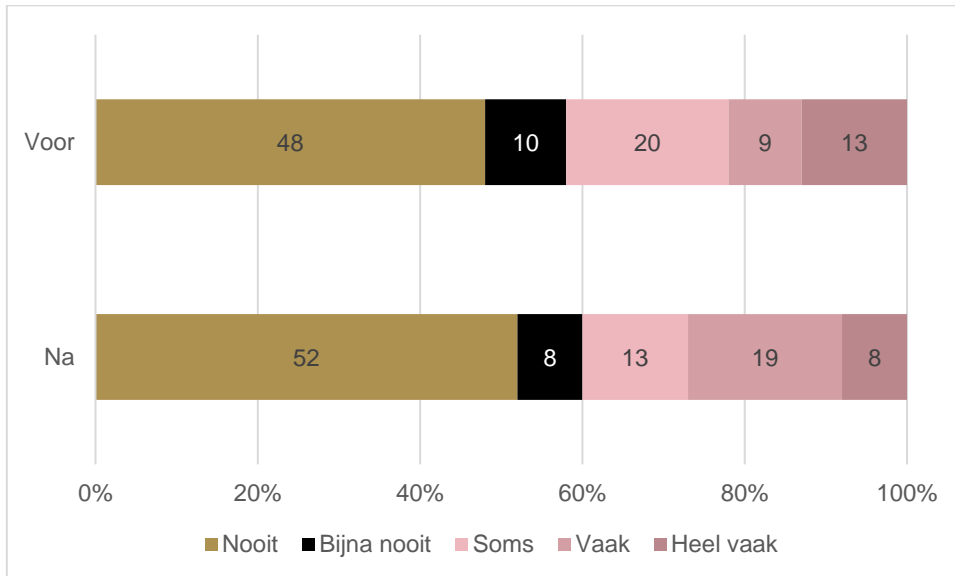


Figuur 1 Gebruikt een computer of laptop

Gebruik tablet

Deelnemers maken in veel mindere mate gebruik van een tablet. Zowel op de voor- als nameting gebruiken zes op de tien deelnemers dit (bijna) nooit. Er zijn op de nameting geen veranderingen gevonden in het gebruik hiervan.

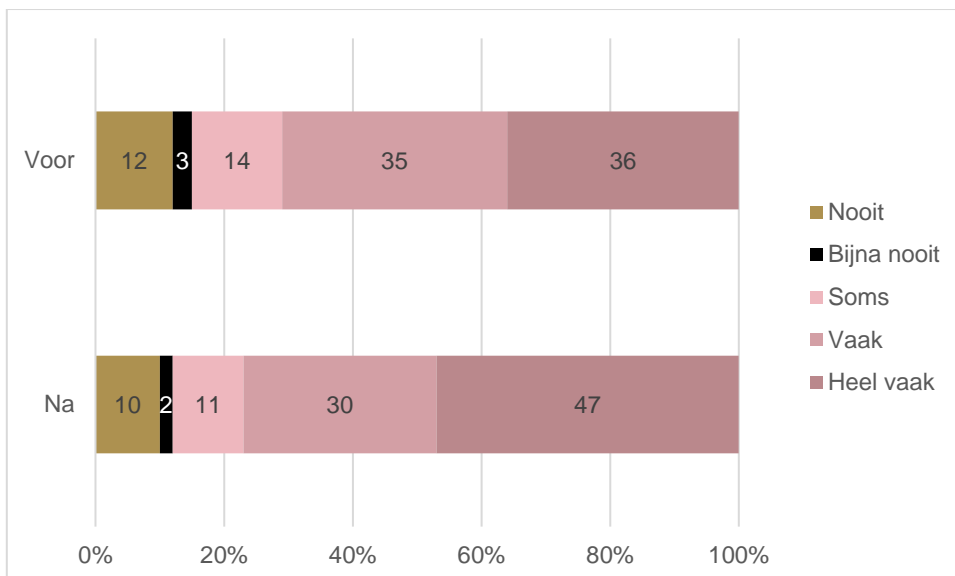
¹ Het betreft overall in de rapportage het ervaren gebruik. In verband met de leesbaarheid is er voor gekozen om dit niet altijd specifiek te maken.



Figuur 2 Gebruikt een tablet (zoals een iPad)

Gebruik smartphone

In onderstaande figuur zijn de resultaten weergegeven op de voor-en nameting in het gebruik van een smartphone. Te zien is dat de deelnemers op de voormeting (heel) vaak gebruik maken van een smartphone (71%). Op de nameting wordt er door de deelnemers significant vaker gebruik van een smartphone ($Z=-2.98$, $p=.003$). Het aantal deelnemers dat na de lessen (heel) vaak gebruik maken van een smartphone is dan toegenomen naar 77%.

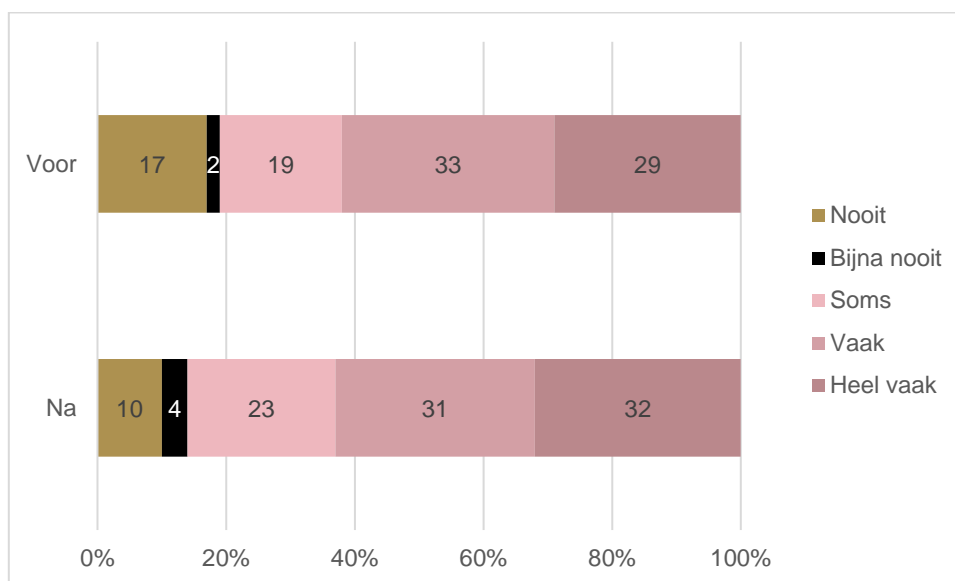


Figuur 3 Gebruikt een smartphone



Berichten sturen

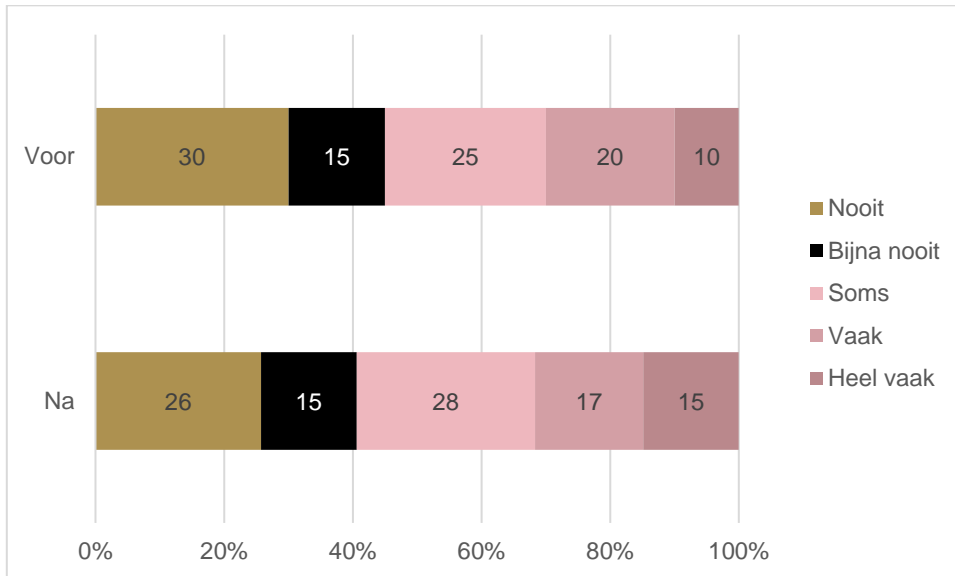
Naast het gebruik van een smartphone is ook gevraagd in hoeverre deelnemers berichten sturen naar iemand. Bijvoorbeeld via de e-mail, Whatsapp, Facebook, Instagram of andere sociale media. Ruim zes op de tien deelnemers sturen zowel op de voor- als nameting berichten. Hoe vaak men berichten stuurt verschilt op de nameting significant van de voormeting ($Z=-2,50$, $p=.012$). Dit verschil heeft vooral te maken met de afname van het aantal deelnemers dat nooit berichten verstuurd.



Figuur 4 Stuur berichten naar iemand

Videobellen

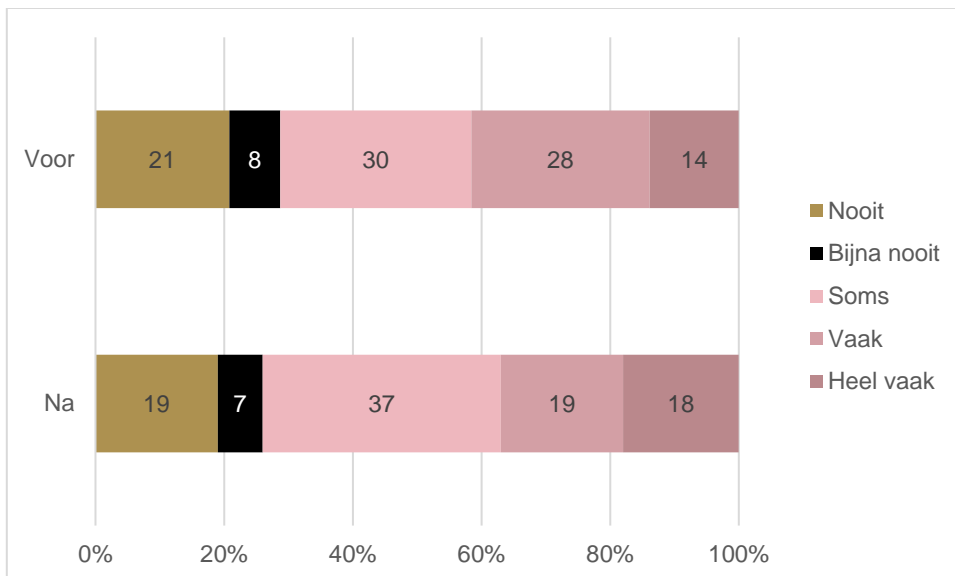
Ook is gevraagd in hoeverre deelnemers videobellen. In onderstaande figuur is te zien is dat zowel op de voor- als nameting drie op de tien deelnemers dit (heel) vaak doet. Er zijn op de nameting geen veranderingen gevonden in het gebruik hiervan.



Figuur 5 Videobelt

Delen foto's en video's

Zo'n vier op de tien deelnemers deelt foto's en video's op zowel de voor- als nameting. Bijvoorbeeld via e-mail, Whatsapp, Facebook, Instagram en andere sociale media. Er zijn op de nameting geen veranderingen gevonden in het gebruik hiervan.



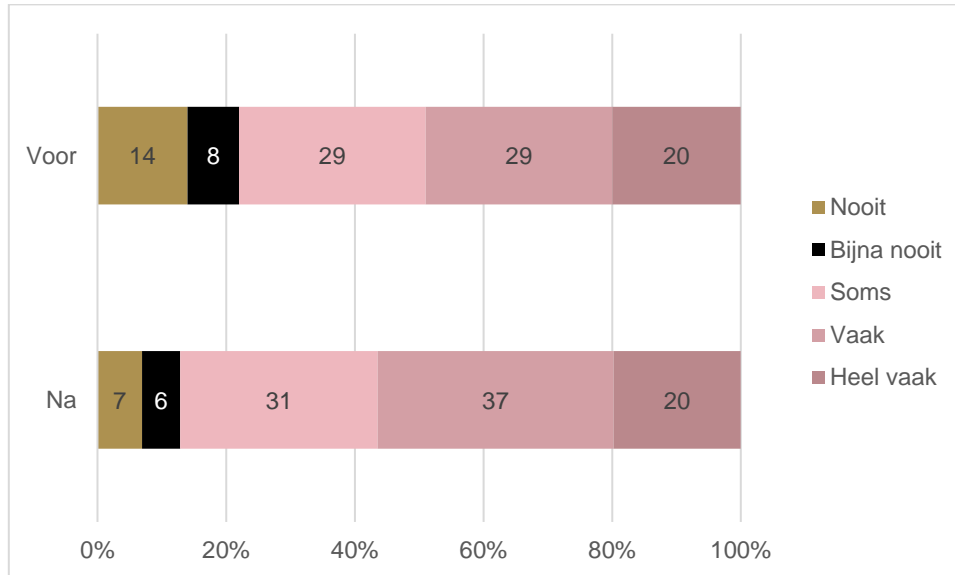
Figuur 6 Deelt foto's of video's

Informatie zoeken

Onderstaand figuur geeft inzicht in hoeverre deelnemers informatie zoeken op websites, in apps of een zoekmachine. Te zien is dat ongeveer de helft van de deelnemers dit op de voormeting (heel) vaak doet (49%). Op de nameting zoeken de deelnemers significant vaker online naar informatie



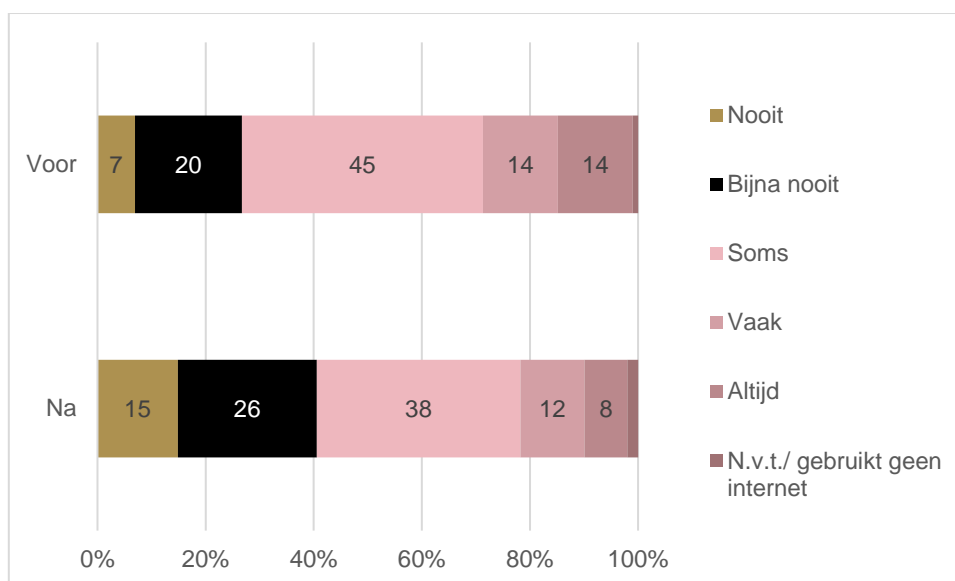
($Z=-2.83$, $p=.005$). Het aantal deelnemers dat na de lessen (heel) vaak informatie zoekt is toegenomen naar 57%.



Figuur 7 Zoekt informatie

3.2.2 Hulp in gebruik

Aan de deelnemers is gevraagd of ze hulp nodig hebben bij iets wat ze op het internet doen. Op de voormeting geven 27% van de deelnemers aan (bijna) nooit hulp nodig te hebben. Op de nameting is dit aantal significant toegenomen naar 41%. Door de lessen kunnen de deelnemers dus zelfstandiger aan de slag met het gebruik van internet.



Figuur 8 Hulp nodig bij het gebruik van internet



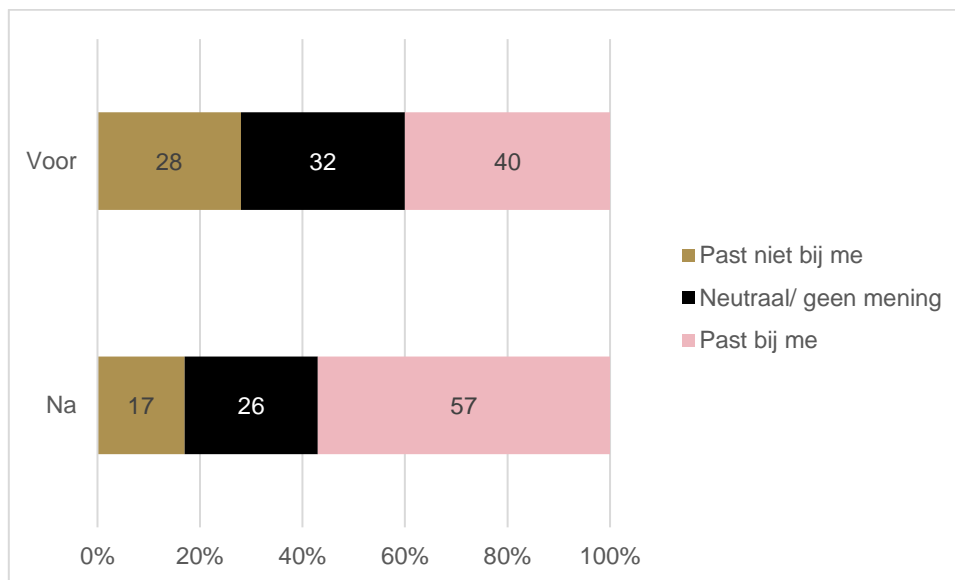
3.3 Ervaren digitale vaardigheden²

3.3.1 Algemene digitale vaardigheid

De algemene digitale vaardigheid is uitgevraagd op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 10 (uitstekend). Op de voormeting gaven de deelnemers zichzelf net een voldoende (5,9). Op de nameting is de digitale vaardigheid met ruim een punt toegenomen naar een ruime voldoende van 7,1. Deze toename is significant ($Z=-7.64$, $p<.001$).

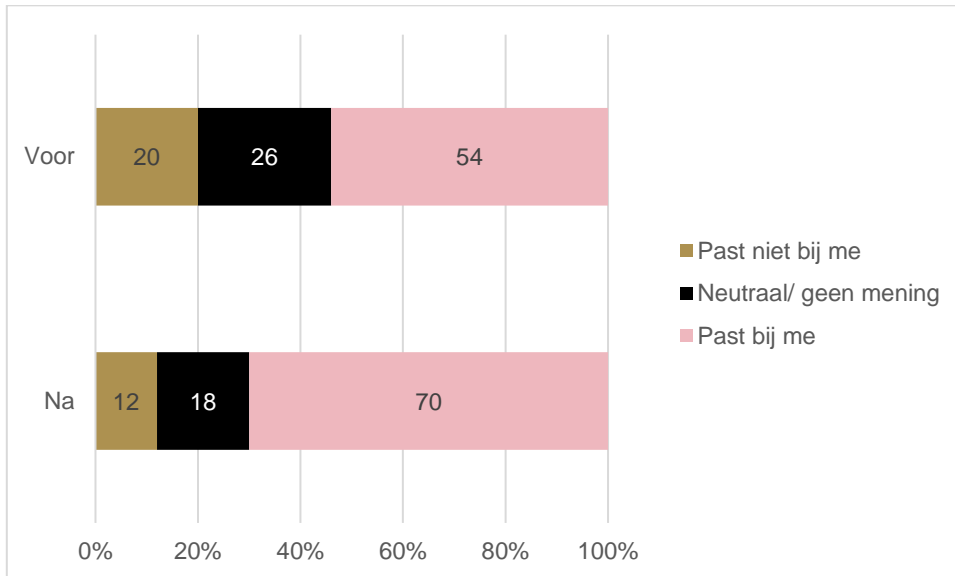
3.3.2 Knoppenkennis

Om inzicht te krijgen in de knoppenkennis is aan de deelnemers een tweetal uitspraken voorgelegd. De deelnemers konden aangeven in hoeverre deze uitspraken bij hen paste. Te zien is dat op de voormeting 40% van de deelnemers zichzelf handig vindt in het gebruik van een computer, tablet of smartphone en 54% kan ook goed online zijn of haar informatie vinden. Op beide uitspraken is een significante positieve verschuiving waar te nemen. Zo vindt 57% van de deelnemers zich na de lessen handig in het gebruik van een computer, tablet of smartphone ($Z=-4.63$, $p<.001$), en 70% kan ook goed online zijn of haar informatie vinden ($Z=-4.07$, $p<.001$).



Figuur 9 Handig in gebruik van een computer, tablet of smartphone

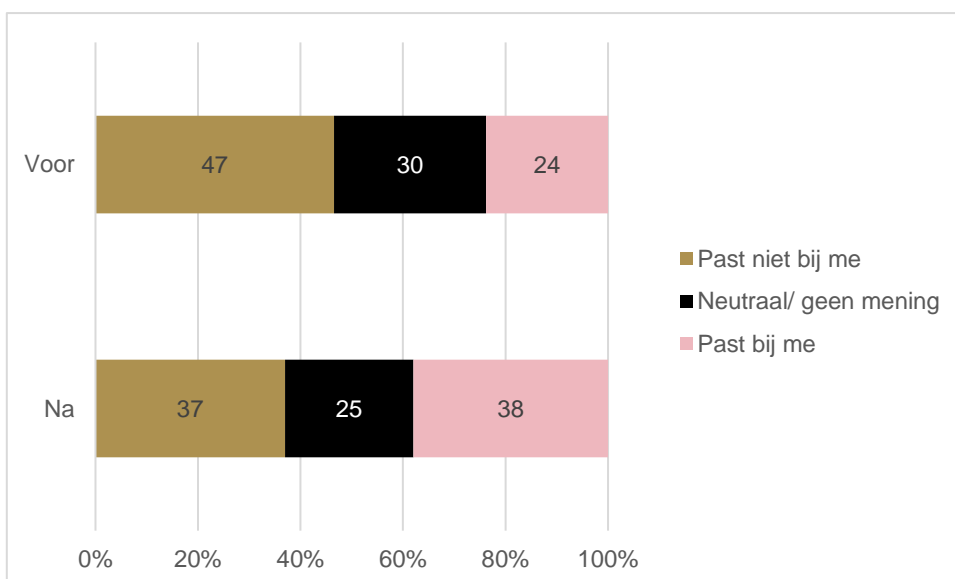
² Het betreft overall in de rapportage de ervaren digitale vaardigheden. In verband met de leesbaarheid is er voor gekozen om dit niet altijd specifiek te maken.



Figuur 10 Kan goed online informatie vinden

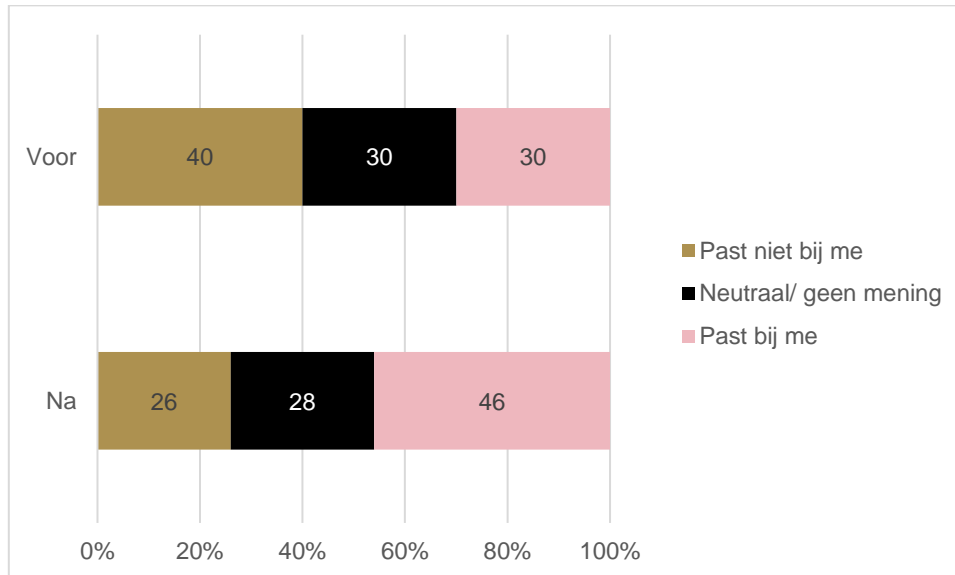
3.3.3 Veiligheid en privacy

Ook zijn er twee uitspraken gericht op veiligheid en privacy aan de deelnemers voorgelegd. De deelnemers konden aangeven in hoeverre deze uitspraken bij hen past. De figuren laten zien dat de deelnemers wat minder zeker zijn over dit onderwerp. Op de voormeting geeft 24% aan zijn of haar gegevens en apparaten goed te kunnen beschermen en 30% weet hoe hij of zij kan controleren of de informatie op het internet waar is. Op de nameting hebben significant meer deelnemers hier vertrouwen in gekregen. Zo geeft dan 38% aan te weten hoe gegevens en apparaten goed beschermd kunnen worden ($Z=-3.69, p<.001$) en 46% of de informatie op het internet waar is ($Z=-4.12, p<.001$).





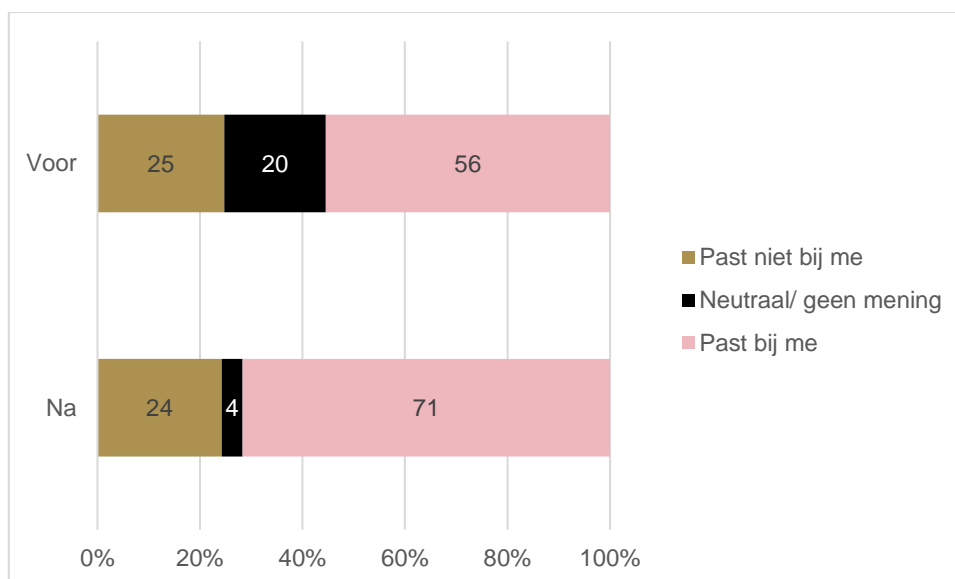
Figuur 11 Kan gegevens en apparaten beschermen



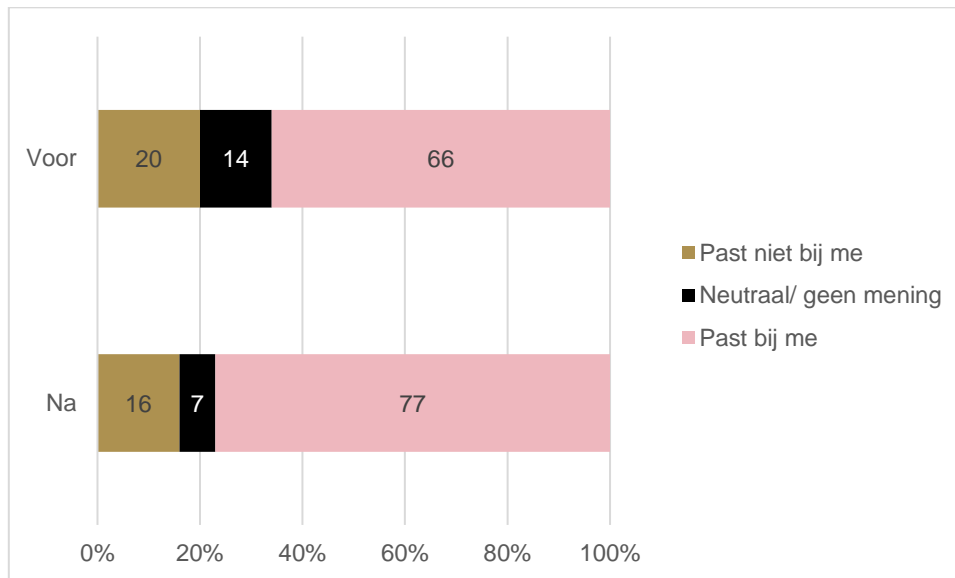
Figuur 12 Kan controleren of informatie waar is die op internet staat

3.3.4 Communicatie

Om inzicht te krijgen in communicatievaardigheden zijn er twee uitspraken voorgelegd aan de deelnemers. De deelnemers konden weer aangeven in hoeverre deze uitspraken bij hen past. De figuren laten zien dat ruim de helft tot twee derde op de voormeting kon videobellen (56%) en emoji's kon gebruiken in WhatsApp (66%). Op beide uitspraken is een significante positieve verschuiving waar te nemen. Na de lessen geeft 71% aan te kunnen videobellen ($Z=-2.60$, $p=.009$) en 77% kan emoji's gebruiken in WhatsApp ($Z=-2.73$, $p=.006$).



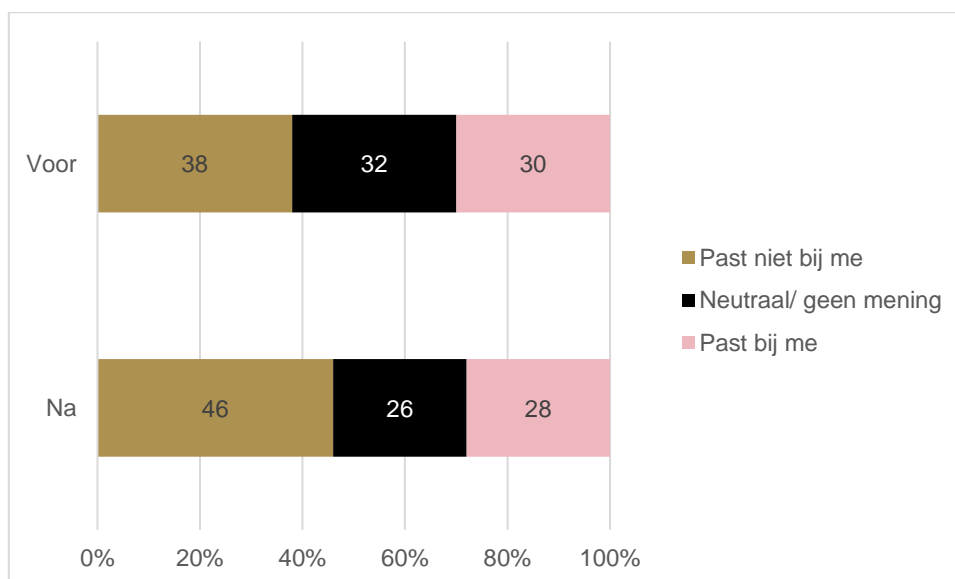
Figuur 13 Kan videobellen



Figuur 14 Kan emoji's gebruiken in WhatsApp 😊

3.3.5 Attitude

Aan de deelnemers is, in de vorm van een uitspraak, gevraagd of ze bang zijn om fouten te maken op de computer, tablet of smartphone. De deelnemers konden aangeven in hoeverre deze uitspraak bij hen paste. Zowel op de voor- als nameting is zo'n drie op de tien deelnemers hier bang voor. Er zijn op de nameting geen veranderingen gevonden in hun houding om fouten te maken.

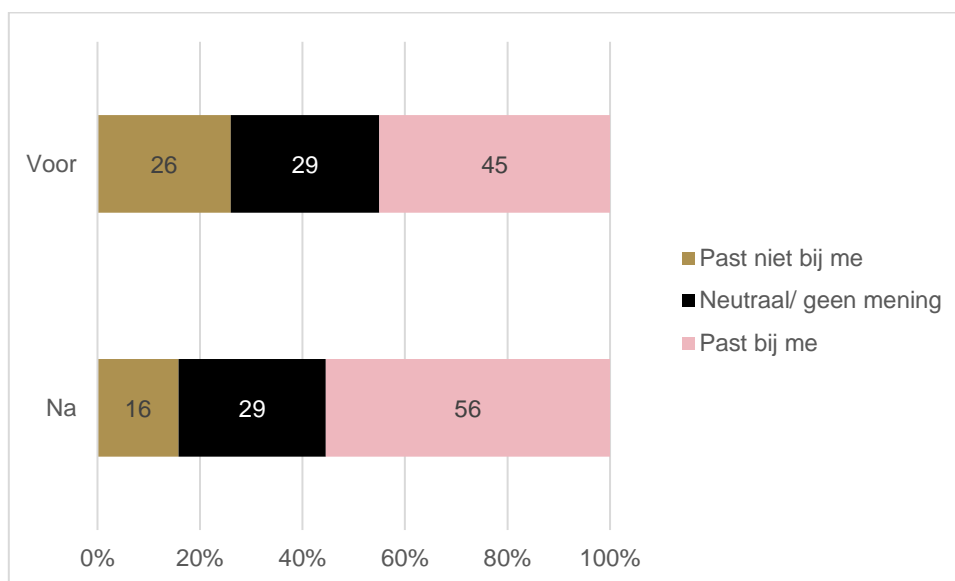


Figuur 15 Bang om fouten te maken op computer, tablet of smartphone



3.3.6 Eigen effectiviteit

Aan de deelnemers is, in de vorm van een uitspraak, gevraagd of zij zichzelf zelfverzekerd voelen in het gebruik van een computer, laptop, of smartphone. De deelnemers konden aangeven in hoeverre deze uitspraak bij hen paste. Op de voormeting geeft 45% van de deelnemers aan dat ze zich hier zelfverzekerd in voelen. Op de nameting is er een significante positieve verschuiving waar te nemen. Namelijk 56% van de deelnemers geeft dan aan zich hier zelfverzekerd in te voelen ($Z=-3.05$, $p=.002$).

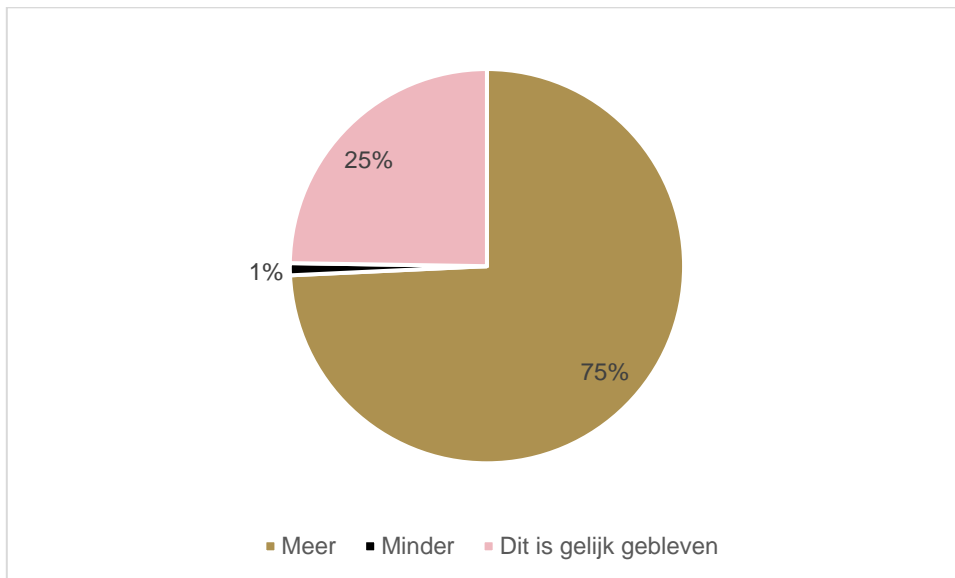


Figuur 16 Voelt zich zelfverzekerd in het gebruik van computer, tablet of smartphone

3.4 Ervaren effectiviteit

Aan de deelnemers is gevraagd of ze na de start van de lessen meer of minder digitaal vaardig zijn geworden. Driekwart van de deelnemers geeft aan dat ze digitaal vaardiger zijn geworden, bij 25% is dit gelijk gebleven en 1% geeft aan juist minder digitaal vaardig te zijn geworden (zie figuur 17).³

³ Door afrondingsverschillen telt het totaal niet op tot 100%.



Figuur 17 Ervaren verandering digitale vaardigheden (N=216)⁴

Aan de deelnemers is vervolgens gevraagd wat ze precies veranderd hebben door de lessen. Van de 216 deelnemers gaven er 75 een toelichting. De deelnemers geven vooral aan beter te zijn geworden in het gebruik van de computer, internet, telefoon en e-mail. Ook hebben ze meer kennis en vaardigheden om gebruik te maken van Excel en Word. Verder weten ze beter hoe ze gegevens en apparaten kunnen beschermen. Onderstaande citaten zijn enkele gegeven voorbeelden van wat ze hebben veranderd:

In bijlage 3 zijn alle gegeven toelichtingen per thema terug te vinden.

- *“Berichten sturen sms, computer aanzetten, ik ben zekerder geworden en ik oefen thuis veel. Ik vind het nu leuk.”*
- *“Ik kon niet eens een computer aanzetten. Dus alles wat ik nu kan heb ik te danken aan de cursus.”*
- *“Kan nu zoeken en met Excel omgaan.”*
- *“Leren knippen/plakken, opmaak van documenten in Word en Excel.”*
- *“Ik weet nu hoe ik mailtje moet sturen en waar ik op moet letten.”*
- *“Ik kan nu beter opletten of het een echte of valse e-mail is.”*
- *“Ik durf iets meer. Dat uit zich in internetbankieren gebruiken.”*
- *“Op mijn werk mag ik nu met de printer werken, ik gebruik de vaktaalapp, Informatie zoeken op internet.”*

⁴ Door afrondingsverschillen telt het totaal niet op tot 100%.



Ook is aan de deelnemers gevraagd wat de lessen van Digitaler naar werk hun hebben opgeleverd. Zij konden meerdere antwoorden geven. In tabel 2 worden de meest gekozen antwoorden gepresenteerd.

Tabel 2 Wat leveren de lessen van Digitaler naar werk op?*

Ik voel mij goed	85%
Ik weet meer over het gebruik van een computer, tablet of smartphone	84%
Ik heb een beter gevoel over mijzelf (zelfvertrouwen)	71%
Ik weet meer over veiligheid en privacy van een computer, tablet of smartphone	64%
Ik kan beter online informatie vinden	62%
Ik tel meer mee in de samenleving	57%
Ik kan online informatie beter beoordelen	55%
Ik kan mijn dagelijkse bezigheden beter doen (bijvoorbeeld werk)	51%
Ik kan beter mijn digitale gegevens en apparaten beschermen	42%
Ik kan digitale producten maken of veranderen. Bijvoorbeeld een filmpje maken of een foto mooier maken met een filter.	27%
Anders, namelijk	13%
De lessen hebben mij niks tot weinig gebracht	4%
N	216

*Meerdere antwoorden mogelijk.

De tabel laat zien dat een groot deel van de deelnemers meerdere antwoorden heeft gekozen. De meeste deelnemers voelen zich goed door de lessen (85%) en hebben meer zelfvertrouwen gekregen (71%) in combinatie met meer kennis over het gebruik van een computer, tablet of smartphone (84%) en de toepassing ervan. Zo weten ze meer over de veiligheid en privacy (64%) en kunnen ze online beter informatie vinden (62%). Ook geeft meer dan de helft van de deelnemers aan dat ze meer meetellen in de samenleving, online informatie beter kunnen beoordelen en beter hun dagelijkse bezigheden kunnen doen.

Bij 'anders, namelijk' wordt verder genoemd dat hun digitale vaardigheden zijn vergroot en specifiek meer kennis en vaardigheden hebben in Excel en Word. Ook uiten de deelnemers zich positief over de lessen in het algemeen en de veilige sfeer in de groep. Onderstaande citaten zijn enkele gegeven toelichtingen:

- *"Veel geleerd over Excel"*
- *"E-mail versturen, de wekker zetten op de telefoon, rekenmachine gebruiken"*
- *"Wat zelfverzekerder"*
- *"Ik durf nu op de computer te proberen"*



- *“De lessen waren gezellig”*

In bijlage 3 zijn alle gegeven toelichtingen terug te vinden.

Bij 4% van de deelnemers hebben de lessen van Digitaler naar werk niks tot weinig gebracht. Deze deelnemers gaven aan al een goede basiskennis te hebben waardoor de lesstof te weinig uitdagend was en snelheid miste. *“Te weinig uitdaging en snelheid. De stof was te gemakkelijk.”*

Aan de deelnemers is ook gevraagd om in eigen woorden aan de interviewer te vertellen wat de lessen Digitaler naar Werk voor hen heeft opgeleverd. In totaal gaven 66 deelnemers een toelichting. Onderstaande citaten zijn enkele positieve veranderingen weergegeven in eigen woorden van de deelnemers:

- *“Geweldig, ik weet veel meer nu over Word en Excel.”*
- *“Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen om op de computer te werken. Ik vond het spannend, maar door de lessen durf ik meer.”*
- *“Cursus was goed. Begrijp meer van de digitale wereld.”*
- *“Ik kan nu meer opzoeken op internet.”*
- *“ik vind de les leuk omdat ik heb veel geleerd over computer.”*
- *“Ik voel me lekker en ik heb veel lessen gevolgd.”*
- *“Ik vond de lessen leuk en leerzaam. Mijn digitale vaardigheden zijn beter geworden. Ik kan nu ook met google doc werken.”*
- *“Zoekt makkelijker informatie over evenementen in andere steden op, filmpjes van wat er in de bioscopen draait.”*
- *“Veel zelf gedaan en goede uitleg gehad, met dank aan de docent.”*

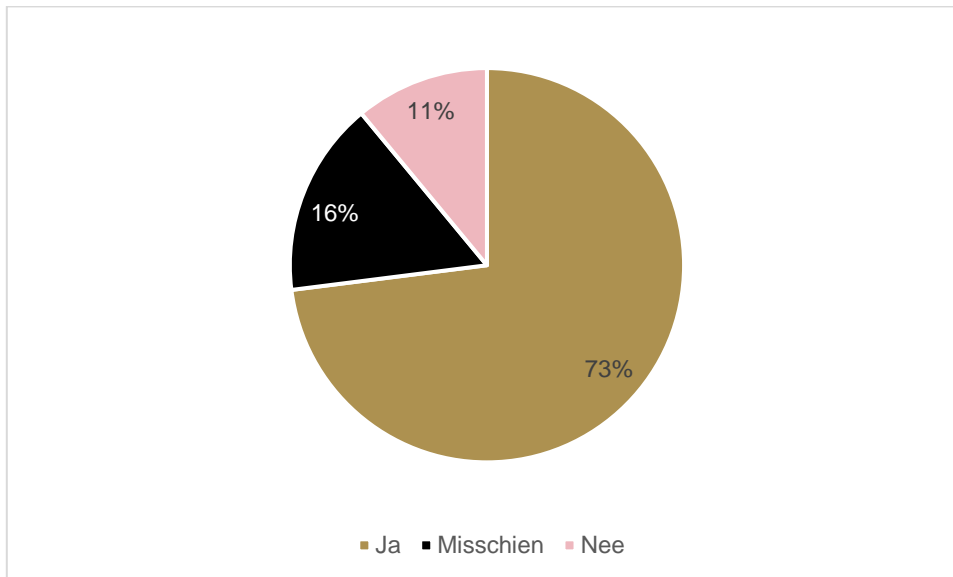
Elf deelnemers gaven aan dat ze graag meer hadden willen leren. Verschillende deelnemers geven ook knelpunten aan tijdens de lessen. Dit gaat om zowel praktische als inhoudelijke zaken. Onderstaande citaten geven dit weer.

- *“Als we beter wifi verbinding hadden gehad, had ik veel meer kunnen doen.”*
- *“In het begin rommelig, maar dat kwam niet door de tweede docent, internet was traag, scherm is te laat opgehangen.”*
- *“In het begin was het rommelig, daarna werd het beter.”*
- *“Ik had een hoger niveau verwacht.”*
- *“Ik ben erachter gekomen dat ik gewoon (nieuwe) dingen moet doen! Om beter resultaat te halen uit de cursus zou het fijn zijn als het niveau van de deelnemers gelijk is.”*
- *“De eerste lessen waren niet interessant, toen er een andere docent kwam, J, werd het veel interessanter.”*

In bijlage 3 staan alle aangegeven opbrengsten in eigen woorden van de deelnemers op thema vermeld.



Aan de deelnemers is ook gevraagd of ze zin hebben om meer te leren over het gebruik van een computer, tablet of smartphone. Er is veel interesse voor een vervolgaanbod. Van de deelnemers heeft 73% zin om meer te leren en 16% misschien (zie figuur 18).



Figuur 18 Interesse in vervolgaanbod (N=216)⁵

3.5 Waardering Digitaler naar werk

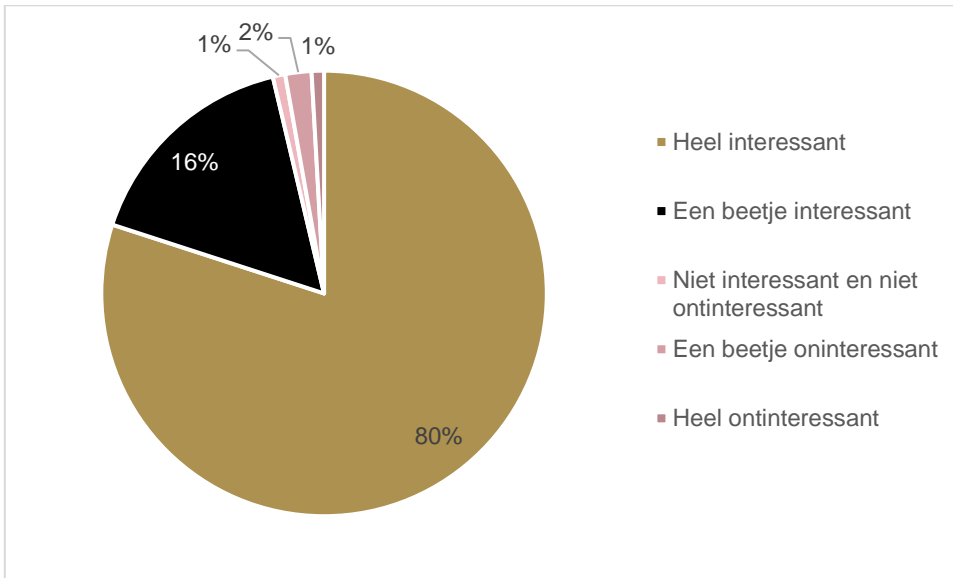
3.5.1 Lessen Digitaler naar werk

Aan de deelnemers is gevraagd hoeveel lessen Digitaler naar werk ze hebben gevolgd. In de 10 weken hebben de deelnemers gemiddeld 8,8 lessen gevolgd. Er is een variatie tussen de 4 en 10 lessen aangegeven.

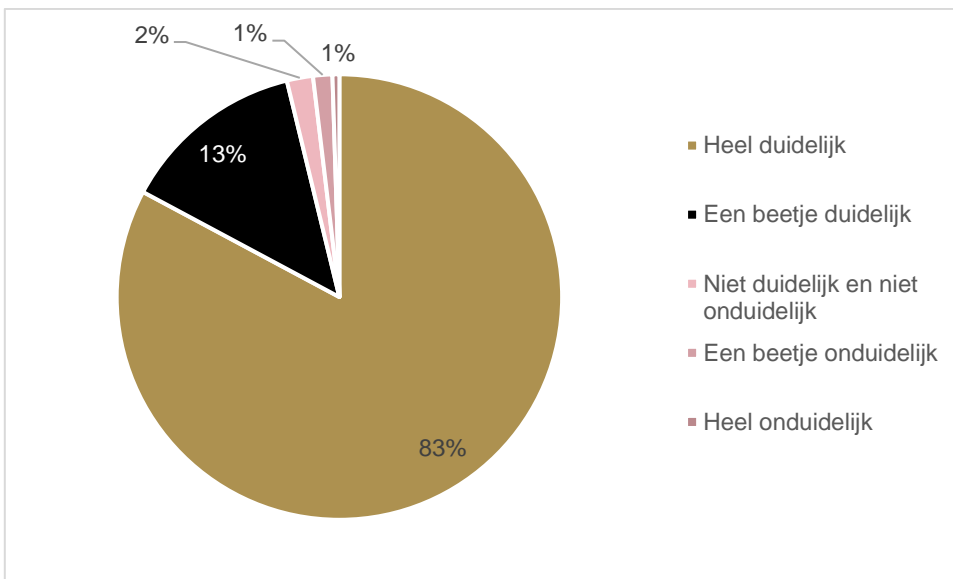
3.5.2 Waardering Digitaler naar werk

De deelnemers is gevraagd in hoeverre ze de lessen interessant en duidelijk vinden en of het aantal lessen voldoende was (zie figuur 19 t/m 21). De deelnemers zijn heel positief over de lessen Digitaler naar werk. Acht op de tien deelnemers vindt de lessen heel interessant (80%) en heel duidelijk (83%). Verder had 56% graag meer lessen gewild en 42% vond het aantal lessen voldoende.

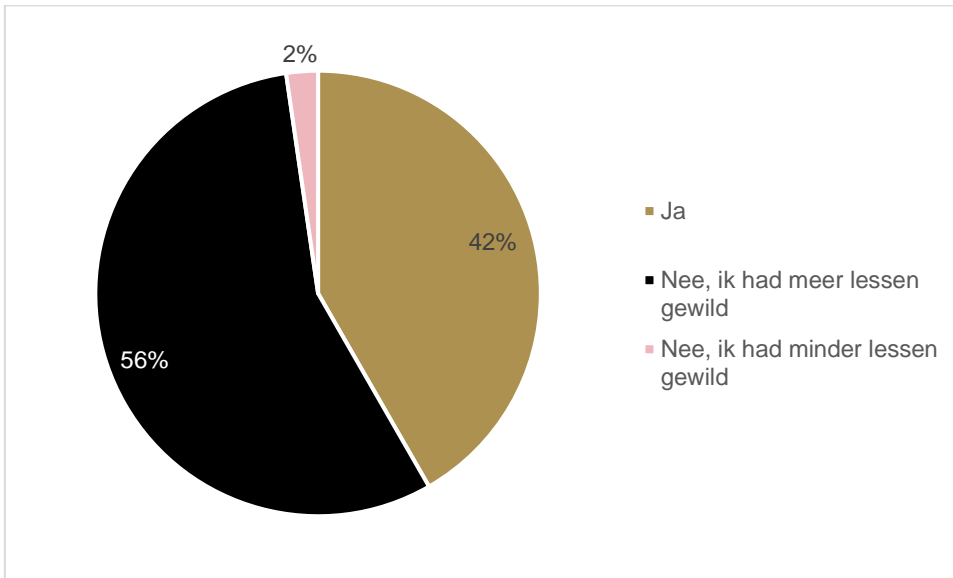
⁵ Door afrondingsverschillen telt het totaal niet op tot 100%.



Figuur 19 Lessen Digitaler zijn interessant (N=216)



Figuur 20 Lessen Digitaler zijn duidelijk (N=216)



Figuur 21 Het aantal lessen Digitaler zijn voldoende (N=216)



Hoofdstuk 4

Kanttekeningen, samenvatting, aanbevelingen en conclusie

4.1 Kanttekeningen

Bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten dient rekening te worden gehouden met een aantal kanttekeningen.

1. Het onderzoek is gericht op deelnemers aan Digitaler naar werk en niet afgezet tegen een groep deelnemers die geen lessen hebben ontvangen. Hierdoor is het niet mogelijk om definitieve conclusies te trekken dat de positieve veranderingen bij deelnemers alleen bereikt zijn door Digitaler naar werk. Dat was ook niet het doel van dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek was om een indruk te krijgen van de ervaren effectiviteit en waardering voor Digitaler naar werk bij deelnemers die er gebruik van hebben gemaakt. De onderzoeksopzet geeft een mooie eerste indicatie van de effectiviteit van Digitaler naar werk weer.
2. Van de 235 deelnemers die een voormeting hebben ingevuld, konden er uiteindelijk 182 gematcht worden met een nameting. Het is niet ongebruikelijk dat onder de doelgroep laaggeletterden sprake is van een hoge uitval.^{7,8,9} In dit onderzoek was er geen sprake van een selectieve uitval.
3. De resultaten laten zien dat dat deelnemers door de lessen zelfstandiger aan de slag gaan en minder hulp nodig hebben bij iets wat ze op internet doen. Dat heeft mogelijk als keerzijde dat ze in de toekomst minder geneigd zijn om hulp te vragen. Omdat ook bekend is dat mensen met lage digitale vaardigheden zichzelf vaak overschatten als het gaat om hun eigen vaardigheden is het belangrijk om hier bij de uitrol van de lessen specifiek aandacht voor te hebben.
4. Verder is de vragenlijst afgenomen door de taalaanbieder. Zij hebben een belang bij de uitvoer van het project en zijn daardoor minder onafhankelijk. Ook kan het zijn dat deelnemers zich minder vrij durfde te uiten over hun ervaringen met Digitaler naar werk. Deelnemers kunnen verder geneigd zijn geweest sociaal wenselijke antwoorden te geven in plaats van hun echte ervaringen en meningen te delen. Ze kunnen bijvoorbeeld reageren op basis van wat ze denken dat de taalaanbieder wil horen, in plaats van hun werkelijke ervaringen te delen.
5. In huidig onderzoek is gebruik gemaakt van zelfmetingen. De deelnemer heeft zelf een inschatting gemaakt van zijn of haar digitale vaardigheden. Daarmee zijn de metingen niet objectief.



Wat sterk aan het onderzoek is dat er informatie is verzameld bij een doelgroep die over het algemeen minder goed bereikt wordt met onderzoek.

4.2 Samenvatting resultaten

In het project Digitaler naar werk zijn 264 medewerkers van zes sociale werkbedrijven met lage basisvaardigheden (lezen, schrijven en/of rekenen) aan de slag gegaan met het verbeteren van hun digitale vaardigheden. Gedurende 10 weken hebben de medewerkers 1,5 uur tot 2 uur per week les gehad. Aan de hand van vragenlijsten is inzicht verkregen in het effect van de lessen en de waardering voor het project in kaart gebracht. Deze vragenlijsten werden voor- en na deelname aan de lessen ingevuld. Er konden uiteindelijk 182 deelnemers gekoppeld worden; 53 medewerkers hadden alleen een voormeting ingevuld en 34 deelnemers alleen een nameting.

Gebruik digitale middelen

- De lessen hebben een positief ervaren effect op het gebruik van digitale middelen. Na deelname:
 - o Gebruiken deelnemers vaker een computer of laptop
 - o Gebruiken deelnemers vaker een smartphone
 - o Sturen deelnemers vaker berichten
 - o Zoeken deelnemers vaker informatie
- Ook hebben deelnemers minder vaak hulp nodig bij het gebruik van internet.
- Er is geen significant effect gevonden in het gebruik van een tablet, hoe vaak ze videobellen, de mate waarin ze foto's of video's delen.

Ervaren digitale vaardigheden

- Na deelname aan de lessen van Digitaler naar werk voelen deelnemers zich een stuk meer digitaal vaardig. Waar ze op de voormeting dit nog beoordeelde met een rapportcijfer van een 5,9, beoordeelde ze dit op de nameting ruim een punt hoger met een 7,1.
- Verder geven deelnemers aan dat ze na deelname:
 - o Handiger zijn in het gebruik van een computer, tablet of smartphone
 - o Beter online informatie kunnen vinden
 - o Beter hun gegevens en apparaten kunnen beschermen tegen virussen
 - o Beter weten hoe ze kunnen controleren of de informatie waar is die ze op internet vinden
 - o Beter kunnen videobellen op de computer, tablet of smartphone
 - o Beter emoji's kunnen gebruiken in WhatsApp 😊
 - o Zelfverzekerder zijn in het gebruik van een computer, tablet of smartphone



- Er is geen significant effect gevonden in de mate waarin deelnemers zich zelfverzekerder voelen in het gebruik van een computer, tablet of smartphone.

De ervaren effectiviteit

- Drie op de vier deelnemers geeft zelf aan dat ze digitaal vaardiger zijn geworden.
- Door de lessen voelen ze zich goed en hebben meer zelfvertrouwen gekregen in combinatie met meer kennis over het gebruik van een computer, tablet of smartphone en de toepassing ervan.

Waardering Digitaler naar werk

- De deelnemers zijn zeer positief over Digitaler naar werk. Acht op de tien deelnemers vindt de lessen heel interessant en heel duidelijk.
- Ruim de helft van de deelnemers had graag meer lessen gewild.

4.3 Aanbevelingen

Op basis van de opgehaalde resultaten geven we vanuit ResCon, in willekeurige volgorde, een aantal aanbevelingen mee gericht op toekomstig onderzoek en voor de praktijk

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

- Een bredere uitrol van het project Digitaler naar werk biedt ook eventueel kansen voor verder (effect)onderzoek. Een experimenteel onderzoek inclusief controlegroep zou hierbij wenselijk zijn, zodat er met meer zekerheid uitspraken kunnen worden gedaan over de effectiviteit van Digitaler naar werk.
- Verder wordt aangeraden om een gestructureerde en objectieve methode in te zetten om inzicht te krijgen in de effectiviteit van Digitaler naar werk. Er zijn daarvoor gestandaardiseerde digitale vaardigheidstests beschikbaar die specifieke vaardigheden meten, zoals het gebruik van softwaretoepassingen, internetnavigatie, basisprogrammering. Je zou ook medewerkers praktische opdrachten kunnen geven om hun digitale vaardigheden te evalueren. Dit is echter wel een intensievere methodiek. Daarnaast is het belangrijk om te realiseren dat het een kwetsbare doelgroep betreft die het erg spannend kan vinden om getoetst te worden op hun digitale vaardigheden.
- Om ook inzicht te krijgen of de positieve effecten stand houden op de langere termijn wordt aangeraden om een longitudinaal onderzoek uit te voeren. Bijvoorbeeld door na een half jaar of jaar na afronding van de lessen nog een meting uit te voeren.
- Om zicht te krijgen of het project een positief effect heeft op het werkplezier, minder ziekteverzuim en meer veiligheid op de werkvloer zou de vragenlijst uitgebreid kunnen worden met een aantal vragen.
- Er kan overwogen worden om de vragenlijst te hertalen. De taalaanbieders hebben namelijk teruggekoppeld dat een deel van de deelnemers de vragen te moeilijk vonden. Zij



hebben dan een mondelinge toelichting gegeven op de vragen. Door de vragen te hertalen en een duidelijke toelichting op te nemen voor een afnemer kan ervoor gezorgd worden dat de betrouwbaarheid van de vragen vergroot wordt.

- We raden aan om de vragenlijst af te laten nemen door een onafhankelijke onderzoeker. Deze heeft geen belang bij de uitvoer van het project en medewerkers voelt zich mogelijk minder geneigd om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Als alternatief kan ook gedacht worden aan de begeleider van een medewerker. Het belang van een begeleider is ook minder groot dan van een taalaanbieder. Het voordeel van afname door een taalaanbieder is dat hij of zij beter zicht heeft op de mogelijkheden en wensen van de deelnemer.

Aanbeveling voor de praktijk

Het project Digitaler naar werk kan een belangrijke rol vervullen bij werknemers van sw-bedrijven. Door de lessen doen ze beter digitaal mee op het werk en in de samenleving. We raden dan ook aan om het project breder uit te rollen naar andere sw-bedrijven.

4.4 Conclusie

Het project Digitaler naar werk kan een belangrijke rol vervullen om werknemers via lessen beter digitaal mee te kunnen doen op het werk en in de samenleving. Door te luisteren naar de behoefte van de medewerkers en het creëren van een passend aanbod voor elke deelnemer ervaren deelnemers zich digitaal vaardiger. Na deelname aan het project maken ze ook meer gebruik van digitale middelen. Ze voelen zich daardoor goed en krijgen meer zelfvertrouwen. Ook is er bij veel deelnemers interesse in een vervolgaanbod om door te leren. De resultaten zijn veelbelovend en geven voldoende aanwijzingen om het project breder uit te rollen.

4.5 Summary

Introduction

In the Netherlands, 2.5 million adults struggle with reading, writing, or numeracy skills. As a result, they often face difficulties with using a computer or smartphone. This knock-on effects such as struggling to find a job, maintaining a healthy lifestyle and managing personal finances.

Additionally, the world is changing rapidly, and digital skills are becoming increasingly important in the workplace.

To address this issue, the Foundation for Reading and Writing (Stichting Lezen en Schrijven) has implemented the "Digitaler naar Werk" project. This project is part of the European Digital



Collective initiative and has been implemented in six social employment companies. The implementation of the "Digitaler naar Werk" project was accompanied by a research study.

The project "Digitaler naar werk"

In the project 264 employees from six social employment companies with low basic skills (reading, writing, and/or numeracy) have started working on improving their digital skills. Over a period of 10 weeks, the participants received 1.5 to 2 hours of lessons per week. Questionnaires were used to gain insight into the impact of the lessons and to assess the participants' appreciation for the project. These questionnaires were completed before and after participating in the lessons. Ultimately, 182 participants were matched; 53 employees had only completed a pre-test, and 34 participants had only completed a post-test.

Results

Use of digital tools

- The lessons have been perceived to have a positive effect on the use of digital tools. After participation:
 - o Participants use computers or laptops more frequently.
 - o Participants use smartphones more frequently.
 - o Participants send messages more frequently.
 - o Participants search for information more frequently.
- Participants also require less assistance when using the internet.
- No significant effect was found regarding the use of tablets, the frequency of video calling, or the extent to which they share photos or videos.

Perceived digital skills

- After participating in the lessons of "Digitaler naar Werk," participants feel significantly more digitally skilled. While they rated themselves with a grade of 5.9 in the pre-test, they rated themselves over a point higher with a 7.1 in the post-test.
- Furthermore, participants indicate that after participating, they:
 - o Are more proficient in using a computer, tablet, or smartphone.
 - o Improved in finding information online.
 - o Are better able to protect their data and devices against viruses.
 - o Know better how to verify the accuracy of information they find on the internet.
 - o Are better at video calling on a computer, tablet, or smartphone.
 - o Are better able to use emojis in WhatsApp 😊.
 - o Are more confident in using a computer, tablet, or smartphone.



- No significant effect was found regarding the participants' self-confidence in using a computer, tablet, or smartphone.

Perceived effectiveness

- Three out of four participants self-reported that their digital skills improved.
- The lessons made them feel good and increased their self-confidence, along with providing them with more knowledge about using a computer, tablet, or smartphone and its applications.

Appreciation of "Digitaler naar Werk"

- Participants have a very positive opinion of "Digitaler naar Werk." Eight out of ten participants find the lessons very interesting and very clear.
- More than half of the participants would have liked to have more lessons.

Conclusion

The "Digitaler naar Werk" project can play an important role in enabling employees to participate digitally in the workplace and society through lessons. By listening to the needs of the participants and creating suitable lessons for each individual, participants experience an increase in their digital skills. After participating in the project, they also make greater use of digital tools. As a result, they feel good and gain more self-confidence. There is also a strong interest among many participants for further learning opportunities. These encouraging results suggest that the intervention should be implemented further to support employees with low basic skills (reading, writing, and/or numeracy) improving their digital skills.



Bronnen

1. Algemene Rekenkamer. Aanpak van laaggeletterdheid. Den Haag: Algemene Rekenkamer; 2016.
2. Baay, P., Buisman, M., & Houtkoop, W. Laaggeletterden: achterblijvers in de digitale wereld? Vaardigheden van burgers en aanpassingen door overheden. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven i.s.m. eco; 2015.
3. Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., & Levels, M. Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede. Den Bosch: eco; 2016.
4. Heide I, Rademakers J. Laaggeletterdheid en gezondheid: stand van zaken. NIVEL: Utrecht; 2015.
5. Non,M., Dinkova,M., en Dahmen, B. Skill up or get left behind?: Digital skills and labor market outcomes in the Netherlands. CPB Discussion Paper 419, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis; 2021. p.53. DOI: <https://www.cpb.nl/en/skill-up-or-get-left-behind-digital-skills-and-labor-market-outcomes-in-the-netherlands>.
6. Deursen, A. van, & Helsper, E. J. Digitale vaardigheden: Een onderzoeks- en beleidsagenda. Centrum voor digitale inclusie. Universiteit Twente; 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/12/20/digitale-vaardigheden-een-onderzoeks-en-beleidsagenda>.
7. Gouw, P., Brand-Gruwel, S., Jarodzka, H, Groot, A, Christoffels, I, Clement, C, Lam, J.F., Coppens, K. De laaggeletterde centraal. Heerlen: Open Universiteit; 2020.
8. De Greef M, Segers M, Ipektzidou E. Eindevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid. Maastricht University: Maastricht; 2018
9. Daalder, N.R., Martens, M. & Wiebing, M. Voel je goed!.: Resultaten van een eerste effectonderzoek Voel je goed!. TSG Tijdschr Gezondheidswet 99; 2021. p.101–109. <https://doi.org/10.1007/s12508-021-00298-8>



Bijlage 1

Vragenlijst Digitaler naar werk voor- en nameting

Inleiding

- Via het project digitaler naar werk wordt er aan medewerkers een training Digitale Vaardigheidstraining aangeboden.
- Er zijn 5 bedrijven die deel gaan nemen aan het project. Vier bedrijven maken gebruik van [BWorkz](#) als taalaanbieder en één bedrijf van [het Werkwoord](#).

Invulling training

- Eerst vullen medewerkers een Digimeter in. De uitslag van de digimeter is het leerniveau van de deelnemer: Instroom, basisniveau 1 of basisniveau 2.
- Vervolgens wordt per bedrijf en leerniveau een leerroute bepaald en een op maat gemaakte training aangeboden.
- De training wordt aangeboden via een trainingsbureau gericht op (taal)onderwijs.
- De leerroutes zijn gericht op
 1. Knoppenkennis (het gebruik van ICT-systemen). Bijvoorbeeld hoe een telefoon kan worden aangezet en bestanden opgeslagen kunnen worden.
 2. Communicatie. Bijvoorbeeld hoe een bericht ontvangen en beantwoord kan worden of te videobellen op de telefoon.
 3. Veiligheid (beveiliging, privacy en gezondheid). Bijvoorbeeld hoe je veilige websites kunt herkennen of hoe je een wachtwoord aanmaakt.
- Per leerroute zijn er verschillende lesmaterialen beschikbaar. Er kan gebruik worden gemaakt van materiaal van Stichting Lezen en Schrijven, oefenen.nl en SBCM.
- Binnen de leerroutes kan er gewerkt worden aan verschillende leerdoelen en competenties. Zo is de invulling van de interventie per individu verschillend.
- De training wordt 10 X 1,5 uur per week aangeboden en een groep bestaat uit maximaal 8 personen.
- Tijdens het project wordt monitoring ingezet bij deelnemers om inzicht te krijgen in het bereik en (ervaren) effect van deze aanpak.

Doel meting

Voor de opdrachtgever DigoCo zijn de volgende metingen belangrijk

1. Meten voortuitgang op het niveau van digitale vaardigheden en de daaruit voortvloeiende toename van vacatures / werk.
2. Demografische gegevens over de getrainde gebruikers. Met name de 7 onderstaande criteria:
 - Opleidingsniveau (wordt ook ingevuld met de Digimeter)
 - Leeftijd (wordt ook ingevuld met de Digimeter)
 - Geslacht (wordt ook ingevuld met de Digimeter)
 - Inkomensstatus (alle deelnemers hebben een laag inkomen)



- Arbeidsstatus (alle deelnemers zijn werkzaam aangezien interventie via werkbedrijven wordt ingezet)
- Invaliditeitsstatus

Enkele vragen worden ook ingevuld met de Digimeter. Om te voorkomen dat de data gekoppeld moet worden stellen we voor om deze vragen wel ook apart mee te nemen in deze vragenlijst. De interventie wordt uitgezet via werkbedrijven dus alle medewerkers zijn werkzaam en dit hoeft dan ook niet uitgevraagd te worden.

Uitdaging

De monitoring brengt een aantal uitdagingen met zich mee. Idealiter zou je per respondent het effect van de interventie inzichtelijk maken. Alleen de invulling van de interventie verschilt per respondent. Er zijn verschillende leerniveaus, met verschillende leerroutes en daarbinnen die leerroutes kan er gewerkt worden aan verschillende leerdoelen en competenties. Ook staat op voorhand niet vast welke materialen ingezet zullen worden. Dat kunnen de Succes! Boekjes zijn van Stichting Lezen en Schrijven maar men is ook vrij om andere aanvullende lesmaterialen in te zetten. Het is niet haalbaar maar ook niet wenselijk om voor alle varianten een specifieke vragenlijst te ontwikkelen. Wel is het mogelijk om uitspraken te doen op hoofdlijnen of er vooruitgang is geboekt op het niveau van digitale vaardigheden. Daarbij maken we onderscheid tussen digitale vaardigheden gericht op knoppen kennis, communicatie en veiligheid.

Monitor

Tijdens de eerste en afsluitende trainingsbijeenkomst zal er een vragenlijst afgenomen worden. De vragenlijst wordt individueel afgenomen door de trainer. De trainer vult de antwoorden meteen digitaal in.

Vragenlijst opzet

Instructies voor de interviewer

- *Neem de vragenlijst 1-op1 door met een deelnemer [nameting]*
- *Lees steeds alleen de 'normale' tekst voor; dus niet de schuingedrukte tekst.*
- *Lees steeds alle antwoordmogelijkheden voor, zodat de deelnemer hieruit kan kiezen.*
- *Soms is een deel van de vraag vetgedrukt om iets belangrijks te benadrukken.*
- *Soms staat er onder de antwoordmogelijkheden een schuingedrukte toelichting/mogelijkheid tot doorvragen. Maak hier gebruik van als de deelnemer het lastig vindt om één van de antwoordcategorieën als antwoord te geven.*
- *Het is belangrijk dat de vragen zo goed mogelijk beantwoord worden. Hou je zoveel mogelijk aan de tekst in de vragenlijst en gebruik altijd alleen de bestaande antwoordcategorieën.*



[Voormeting]

Mag ik een paar vragen stellen voor een onderzoek?

We doen dat, zodat we straks weten wat je leert van de lessen.

Het duurt ongeveer 5 minuten.

Een paar dingen zijn belangrijk om te zeggen:

- Ik mag de gegevens doorgeven aan de onderzoekers.
- Alleen de onderzoekers krijgen je antwoorden te zien en zijn kennen jou niet.
- De gegevens worden veilig bewaard.
- Alle informatie wordt vertrouwelijk verwerkt.
- Je naam wordt nergens in een verslag genoemd.
- Je doet vrijwillig mee.
- Je mag altijd stoppen met het onderzoek.
- Het heeft geen nadelen voor jou als je stopt met het onderzoek.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om jouw mening en ervaring.

Heb je nog vragen voordat we beginnen?

Doe je mee aan het onderzoek? (**Toestemming onderzoek**)

- 1 Deelnemer stemt toe met deelname aan het onderzoek en de vragenlijst mag afgenomen worden
- 2 Deelnemer wil niet deelnemen aan het onderzoek (**de vragenlijst wordt niet ingevuld en einde vragenlijst.**)

[Nameting]

Je hebt de afgelopen weken lessen gehad.

Rondom deze lessen voeren we onderzoek uit.

Het onderzoek bestaat uit twee vragenlijsten.

De eerste vragenlijst is voor de lessen afgenomen.

Dit is de tweede vragenlijst.

Mag ik weer een paar vragen stellen?

We doen dat, zodat we straks weten wat je geleerd hebt van de lessen.

Het duurt ongeveer 5 minuten.

Een paar dingen zijn belangrijk om te zeggen:

- Ik mag de gegevens doorgeven aan de onderzoekers.
- Alleen de onderzoekers krijgen je antwoorden te zien en zij kennen jou niet.
- De gegevens worden veilig bewaard.
- Alle informatie wordt vertrouwelijk verwerkt.
- Je naam wordt nergens in een verslag genoemd.
- Je naam wordt alleen gebruikt om je gegevens te koppelen aan de eerste vragenlijst.
- Je doet vrijwillig mee.
- Je mag altijd stoppen met het onderzoek.
- Het heeft geen nadelen voor jou als je stopt met het onderzoek.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om jouw mening en ervaring.
- Heb je nog vragen voordat we beginnen?



Heb je nog vragen voordat we beginnen?

Doe je weer mee aan het onderzoek? (**Toestemming onderzoek**)

Alle vragen gaan over de situatie nu je de lessen hebt gevolgd.

1. Deelnemer stemt toe met deelname aan het onderzoek en de vragenlijst mag afgenomen worden
2. Deelnemer wil niet deelnemen aan het onderzoek (**de vragenlijst wordt niet ingevuld en einde vragenlijst.**)

Eerst stel ik je een paar praktische vragen (*Voor- en nameting*)

Vraag 1 Wat is je naam?
Voornaam _____
Achternaam _____

Vraag 2 Wat is je geboortedatum?

Gebruik digitale middelen (*Voor- en nameting*)

De volgende vragen gaan over het gebruik van een computer, tablet of smartphone

Vraag 1 Hoe vaak.....

	Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Heel vaak
	1	2	3	4	5
Gebruik je een computer of laptop?					
Gebruik je een tablet (zoals een iPad)					
Gebruik je een mobiele telefoon waarmee je op het internet kunt (smartphone)?					
Stuur je berichten naar iemand (bijvoorbeeld via e-mail, WhatsApp, Facebook, Instagram of andere sociale media)?					
Videobel je (bijvoorbeeld via Zoom, Teams, Skype, Google Meet of WhatsApp videobellen)?					
Deel je foto's of video's (bijvoorbeeld via e-mail, WhatsApp, Facebook, Instagram, of andere sociale media)?					
Zoek je informatie (bijvoorbeeld op websites, in apps of via een zoekmachine zoals Google)?					



Hulp in gebruik (*Voor- en nameting*)

De volgende vraag gaat over hulp in het gebruik

Vraag 1 Hoe vaak

	Nooit	Bijna nooit	Soms	Vaak	Altijd	Niet van toepassing / ik gebruik geen internet
	1	2	3	4	5	6
Heb je hulp nodig bij iets wat je op het internet doet?						

Digitale vaardigheden (*Voor- en nameting*)

De volgende vragen gaan over digitale vaardigheden. Dat zijn vaardigheden die nodig zijn om te kunnen lezen, schrijven en rekenen op een computer, tablet of smartphone. Ook gaat het over het zoeken en beoordelen van informatie, digitale veiligheid en privacy.

Vraag 1 Hoe digitaal vaardig voel jij je op dit moment op een schaal van 1 tot 10? *Waarbij 1 staat voor helemaal niet vaardig en 10 voor heel erg vaardig.*
 _____ [1-10]

Vraag 2 Ik lees een aantal uitspraken voor. Bedenk of elke zin bij je past. Wees vooral eerlijk, het is heel normaal dat je sommige dingen nooit doet. Passen deze uitspraken bij je?

<i>Uitspraak</i>	<i>Past niet bij me</i>	<i>Neutraal/ Geen mening</i>	<i>Past bij me</i>
<i>Variabele Digitale vaardigheden</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Ik ben handig in het gebruik van een computer, tablet of smartphone [<i>knoppenkennis</i>]			
Ik kan goed online informatie vinden [<i>knoppenkennis</i>]			
Ik kan mijn gegevens en apparaten goed beschermen tegen virussen [<i>veiligheid en privacy</i>]			
Ik weet hoe ik kan controleren of de informatie waar is die ik op internet vind [<i>veiligheid en privacy</i>]			
Ik kan videobellen op de computer, tablet of smartphone [<i>Communicatie</i>]			
Ik kan emoji's gebruiken in WhatsApp (bijvoorbeeld een smiley 😊) [<i>Communicatie</i>]			
Ik ben bang om fouten te maken op de computer, tablet of smartphone [<i>Attitude</i>]			
Ik voel mij zelfverzekerd in het gebruik van een computer, tablet of smartphone [<i>Eigen effectiviteit</i>]			



Verandering digitale vaardigheden (*Alleen nameting*)

		Antwoord	Doorvragen
LN1	Ben je na de start van de lessen meer of minder digitaal vaardiger geworden?	Meer	Wat heb je precies veranderd? Bijvoorbeeld handiger in gebruik computer, kan appjes sturen en ontvangen.
		Minder	
		Dit is gelijk gebleven	

Procesvragen (*Alleen nameting*)

Vraag 1 Hoeveel lessen heb je gehad?

Het kan zijn dat de deelnemers het niet precies weet, laat ze dan een inschatting maken
_____ Lessen [0-10]

Vraag 2 Wat leveren de lessen je op?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Neem de antwoorden 1 voor 1 door en laat een deelnemer het beantwoorden met een ja of nee. Klik de antwoordoptie aan als deelnemer de optie met ja beantwoord.

1. Ik kan beter online informatie vinden [**knoppenkennis**]
2. Ik weet meer over het gebruik van een computer, tablet of smartphone [**knoppenkennis**]
3. Ik weet meer over veiligheid en privacy van een computer, tablet of smartphone [**veiligheid en privacy**]
4. Ik kan online informatie beter beoordelen [**veiligheid en privacy**]
5. Ik kan beter mijn digitale gegevens en apparaten beschermen [**veiligheid en privacy**]
6. Ik kan digitale producten maken of veranderen. Bijvoorbeeld een filmpje maken of een foto mooier maken met een filter. (creatieve digitale vaardigheden) [**communicatie**]
7. Ik kan mijn dagelijkse bezigheden beter doen (bijvoorbeeld werk)
8. Ik heb een beter gevoel over mijzelf (zelfvertrouwen)
9. Ik voel mij goed
10. Ik tel meer mee in de samenleving
11. De lessen hebben mij niks tot weinig gebracht [uniek invulveld]
12. Anders, namelijk _____

Vul de eigen woorden van de deelnemer in

--



Vraag 3

	Antwoord	Doorvragen
Vond je de lessen interessant?	Ja	Heel interessant Een beetje interessant
	Nee	Een beetje oninteressant Helemaal niet interessant
	Niet interessant en niet oninteressant	
Vond je de lessen duidelijk?	Ja	Heel duidelijk Een beetje duidelijk
	Nee	Een beetje onduidelijk Helemaal niet duidelijk
	Niet duidelijk en niet onduidelijk	

Vraag 4 Vond je het aantal lessen voldoende?

1. Ja
2. Nee, ik had meer lessen gewild
3. Nee, ik had minder lessen gewild

Vraag 5 Heb je zin om meer te leren over het gebruik van een computer, tablet of smartphone?

1. Ja
2. Misschien
3. Nee

Achtergrondkenmerken (*Alleen voormeting*)

Tot slot wil ik je nog een paar algemene vragen stellen.

Vraag 1 Bij welk bedrijf ben je werkzaam? [NB antwoorden niet oplezen maar in te vullen door interviewer]

1. Drechtwerk
2. IJmond werkt
3. NLW Groep Venray
4. Promen
5. Voorne-Putten werkt
6. Anders, namelijk _____



Vraag 2 Ben je: [NB niet oplezen maar in te vullen door interviewer] [Geslacht]

1. Man
2. Vrouw
3. Anders
4. Zeg ik liever niet

Vraag 3 Wat is de hoogste opleiding die je hebt afgemaakt? [SES]

1. Geen
2. Lagere school
3. Lager beroepsonderwijs (bijv. huishoudschool, LTS, LEAO)
4. Middelbare algemeen onderwijs (bijv. VMBO, ULO, MULO, MAVO)
5. Middelbaar beroepsonderwijs (bijv. MTS, MEAO, MHNO, INAS)
6. Hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (bijv. HBS, MMS, HAVO, VWO, gymnasium)
7. Hoger beroepsonderwijs (bijv. HTS, HEAO, HHNO)
8. Universiteit

Vraag 4 Welke situatie is op jou van toepassing? [arbeidsstatus]

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

1. Ik heb betaald werk, 1-19 uur per week
2. Ik heb betaald werk, 20 uur of meer per week
3. Ik ben met pensioen (AOW, prepensioen)
4. Ik ben werkloos / werkzoekend (geregistreerd bij het UWV WERKbedrijf)
5. Ik ben arbeidsongeschikt (WAO, WAZ, WIA, Wajong)
6. Ik heb een bijstandsuitkering
7. Ik ben huisvrouw / huisman
8. Ik volg onderwijs / ik studeer

Vraag 5 Heb je één of meer langdurige ziekten of aandoeningen? Langdurig is (naar verwachting) 6 maanden of langer. [Invaliditeitsstatus]

1. Ja
2. Nee [Einde vragenlijst]

Vraag 6 Ben je vanwege problemen met je gezondheid beperkt in je werk? [Invaliditeitsstatus]

1. Ja, ernstig beperkt
2. Ja, wel beperkt maar niet ernstig
3. Nee, helemaal niet beperkt



Vraag 7 Ben je vanwege problemen met je gezondheid beperkt in je dagelijks leven? [Invaliditeitsstatus]

1. Ja, ernstig beperkt
2. Ja, wel beperkt maar niet ernstig
3. Nee, helemaal niet beperkt

We hebben nu alle vragen gehad.
Na afloop van de lessen nemen wij we contact op.
Om nogmaals een vragenlijst af te nemen.

Bijlage 2 Tabellenboek

De volgende vragen gaan over het gebruik van een computer, tablet of smartphone
Gebruik je een computer of laptop?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	20%	17%	21%	21%	19%	19%	29%	29%	18%	15%	15%	6%	44%	6%	33%
Bijna nooit	13%	13%	12%	6%	3%	0%	11%	28%	33%	9%	13%	11%	13%	11%	6%
Soms	37%	28%	52%	39%	25%	25%	36%	29%	26%	13%	50%	31%	33%	33%	33%
Vaak	19%	27%	9%	27%	31%	31%	21%	36%	15%	18%	22%	14%	11%	11%	11%
Heel vaak	11%	16%	6%	6%	22%	28%	4%	7%	15%	28%	13%	6%	16%	0%	17%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Gebruik je een tablet (zoals een iPad)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	48%	52%	64%	58%	28%	34%	64%	68%	41%	56%	34%	34%	67%	72%	
Bijna nooit	16%	8%	0%	3%	3%	13%	11%	0%	18%	3%	22%	6%	11%	6%	
Soms	20%	13%	21%	14%	34%	19%	14%	18%	18%	10%	16%	13%	11%	0%	
Vaak	9%	19%	3%	18%	19%	28%	7%	11%	8%	21%	22%	0%	11%	0%	
Heel vaak	13%	8%	12%	9%	16%	6%	4%	4%	15%	30%	16%	9%	17%	6%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Gebruik je een mobiele telefoon waarmee je op het internet kunt (smartphone)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	12%	10%	12%	6%	3%	3%	18%	7%	15%	10%	6%	9%	17%	11%	
Bijna nooit	3%	2%	0%	6%	0%	0%	4%	0%	3%	0%	3%	0%	6%	6%	
Soms	14%	11%	21%	6%	6%	15%	14%	11%	23%	18%	6%	9%	11%	6%	
Vaak	35%	30%	30%	30%	28%	13%	29%	28%	28%	13%	50%	41%	50%	28%	
Heel vaak	36%	47%	30%	36%	59%	72%	36%	54%	31%	33%	34%	41%	17%	50%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Stuur je berichten naar iemand (bijvoorbeeld via e-mail, WhatsApp, Facebook, Instagram of andere sociale media)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	17%	10%	21%	15%	13%	9%	18%	4%	18%	9%	9%	6%	28%	11%	
Bijna nooit	2%	4%	3%	3%	0%	6%	0%	7%	3%	0%	3%	3%	6%	6%	
Soms	19%	23%	12%	12%	6%	16%	18%	36%	36%	26%	19%	26%	22%	22%	
Vaak	33%	31%	39%	27%	34%	9%	32%	29%	23%	41%	41%	44%	28%	33%	
Heel vaak	29%	32%	24%	42%	47%	59%	32%	75%	21%	19%	28%	19%	17%	28%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Videobel je (bijvoorbeeld via Zoom, Teams, Skype, Google Meet of WhatsApp videobellen)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	30%	26%	36%	30%	25%	19%	32%	21%	28%	36%	25%	19%	33%	28%	
Bijna nooit	15%	15%	12%	15%	19%	13%	18%	18%	21%	21%	13%	13%	6%	6%	
Soms	25%	28%	30%	21%	31%	38%	18%	36%	26%	13%	28%	41%	11%	22%	
Vaak	20%	17%	12%	12%	22%	9%	21%	18%	15%	18%	19%	22%	39%	22%	
Heel vaak	10%	15%	9%	21%	3%	22%	11%	7%	10%	13%	16%	6%	11%	22%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	75%	100%	100%	100%	100%

Deel je foto's of video's (bijvoorbeeld via e-mail, WhatsApp, Facebook, Instagram, of andere sociale media)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	21%	19%	36%	27%	19%	19%	21%	18%	15%	21%	13%	13%	22%	17%	
Bijna nooit	8%	7%	3%	9%	3%	6%	14%	7%	10%	8%	13%	3%	6%	11%	
Soms	36%	37%	33%	18%	28%	22%	39%	43%	26%	46%	28%	50%	22%	50%	
Vaak	28%	19%	24%	17%	25%	9%	11%	21%	33%	13%	34%	31%	39%	17%	
Heel vaak	14%	18%	3%	18%	25%	44%	14%	11%	15%	13%	13%	3%	11%	17%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Zoek je informatie (bijvoorbeeld op websites, in apps of via een zoekmachine zoals Google)?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	14%	7%	15%	6%	6%	3%	11%	4%	18%	15%	3%	6%	22%	6%	
Bijna nooit	8%	6%	15%	3%	0%	0%	7%	3%	0%	0%	6%	3%	17%	6%	
Soms	29%	31%	46%	30%	13%	31%	25%	29%	36%	31%	27%	28%	17%	39%	
Vaak	29%	37%	18%	42%	41%	25%	46%	46%	26%	36%	22%	47%	22%	17%	
Heel vaak	14%	20%	6%	14%	34%	6%	11%	11%	18%	41%	31%	16%	22%	38%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

De volgende vraag gaat over hula in het gebruik

Heb je hulp nodig bij iets wat je op het internet doet?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Nooit	7%	15%	0%	3%	19%	50%	0%	7%	5%	15%	6%	6%	11%	6%	
Bijna nooit	20%	26%	21%	27%	41%	22%	14%	32%	18%	26%	19%	28%	0%	17%	
Soms	45%	38%	52%	52%	19%	16%	46%	39%	51%	36%	53%	44%	44%	44%	
Vaak	14%	12%	15%	15%	9%	6%	25%	14%	10%	10%	9%	16%	17%	6%	
Altijd	14%	8%	9%	3%	13%	6%	14%	7%	15%	8%	6%	3%	22%	28%	
Niet van toepassing / ik gebruik geen internet	1%	2%	3%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	6%	0%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Digitale vaardigheden

Hoe digitaal vaardig voel jij je op dit moment op een schaal van 1 tot 10? Waarbij 1 staat voor helemaal niet vaardig en 10 voor heel erg vaardig.

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Gemiddeld (range 1 - 10)	5,9	7,1	6,0	7,5	7,0	7,3	5,4	7,2	5,8	6,3	6,7	7,6	3,7	6,3	

Possen deze uitslagen bij je?

Ik ben handig in het gebruik van een computer, tablet of smartphone

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Past niet bij me	28%	17%	39%	12%	9%	9%	36%	11%	23%	23%	9%	16%	56%	39%	
Neutraal / geen mening	32%	26%	12%	24%	38%	19%	36%	44%	38%	44%	47%	28%	6%	11%	
Past bij me	40%	57%	49%	64%	53%	72%	29%	50%	33%	49%	34%	56%	39%	50%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ik kan goed online informatie vinden

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Past niet bij me	40%	26%	70%	21%	6%	19%	54%	39%	31%	21%	19%	34%	72%	28%	
Neutraal / geen mening	26%	18%	18%	15%	19%	19%	29%	14%	33%	19%	28%	31%	28%	22%	
Past bij me	54%	70%	58%	76%	66%	78%	46%	71%	51%	72%	59%	59%	33%	61%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ik kan mijn gegevens en apparaten goed beschermen tegen virussen

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Past niet bij me	47%	37%	61%	42%	13%	13%	68%	42%	39%	39%	41%	44%	78%	50%	
Neutraal / geen mening	30%	25%	18%	6%	44%	34%	18%	29%	26%	28%	50%	19%	17%	39%	
Past bij me	24%	38%	21%	52%	44%	53%	14%	29%	36%	33%	9%	38%	6%	11%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ik weet hoe ik kan controleren of de informatie waar is die ik op internet vind

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	
N	182	182	33	33	32	32	28	28	28	39	39	32	32	18	18
Past niet bij me	40%	26%	70%	21%	6%	19%	54%	39%	31%	21%	19%	34%	72%	28%	
Neutraal / geen mening	30%	28%	9%	24%	38%	28%	29%	32%	41%	31%	17%	31%	28%	11%	
Past bij me	30%	46%	15%	55%	56%	53%	18%	29%	28%	49%	44%	31%	11%	67%	
Totaal	100%	100%													

N	182	182	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18
Past niet bij me	38%	46%	42%	49%	41%	56%	39%	46%	39%	49%	25%	41%	44%	28%
Neutraal / geen mening	12%	26%	9%	18%	50%	34%	32%	25%	39%	23%	38%	31%	22%	28%
Past bij me	30%	28%	49%	33%	9%	9%	29%	29%	23%	28%	38%	28%	33%	44%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ik voel mij zelfverzekerder in het gebruik van een computer, tablet of smartphone

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	182	182	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Past niet bij me	26%	16%	20%	18%	9%	9%	32%	18%	28%	18%	13%	13%	9%	61%	28%
Neutraal / geen mening	29%	29%	27%	24%	25%	13%	32%	36%	28%	26%	44%	56%	6%	11%	
Past bij me	45%	56%	42%	58%	66%	78%	36%	46%	44%	56%	44%	34%	33%	61%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Verandering digitale vaardigheden

Ben je na de start van de lessen meer of minder digitaal vaardiger geworden?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	210	210	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Meer	75%	75%	76%	76%	84%	84%	68%	68%	77%	77%	50%	50%	100%	79%	
Minder	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	3%	0%	0%	
DE is gelijk gebleven	25%	25%	24%	24%	16%	16%	32%	32%	23%	23%	47%	47%	0%	21%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Procesvragen

Hoeveel lessen heb je gehad?

Het kan zijn dat de deelnemers het niet precies weet, laat ze dan een inschatting maken

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Gemiddeld (range 4 - 10)	8,8	8,8	8,4	8,4	8,4	8,4	9,2	9,2	9,4	9,4	9,1	9,1	9,8	9,8	7,9

Wat leveren de lessen je op? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
ik kan beter online informatie vinden	62%	79%	47%	47%	47%	47%	64%	64%	56%	56%	59%	59%	67%	65%	
ik weet meer over het gebruik van een computer, tablet of smartphone	84%	97%	94%	94%	94%	94%	84%	84%	90%	90%	78%	78%	89%	74%	
ik weet meer over veiligheid en privacy van een computer, tablet of smartphone	64%	67%	47%	47%	47%	47%	54%	54%	65%	65%	44%	44%	100%	65%	
ik kan online informatie beter beoordelen	55%	61%	47%	47%	47%	47%	50%	50%	62%	62%	41%	41%	67%	59%	
ik kan beter mijn digitale gegevens en apparaten beschermen	42%	49%	50%	50%	50%	50%	18%	18%	51%	51%	25%	25%	50%	50%	
ik kan digitale producten maken of veranderen. Bijvoorbeeld een filmpje maken of een foto mooier maken met een filter	27%	21%	59%	59%	59%	59%	7%	7%	8%	8%	22%	22%	44%	35%	
ik kan mijn dagelijkse bezigheden beter doen (bijvoorbeeld werk)	51%	61%	59%	59%	59%	59%	50%	50%	46%	46%	44%	44%	44%	53%	
ik heb een beter gevoel over mijzelf (zelfvertrouwen)	71%	88%	69%	69%	69%	69%	64%	64%	64%	64%	59%	59%	83%	74%	
ik voel mij goed	89%	94%	94%	94%	94%	94%	93%	93%	91%	91%	66%	66%	83%	85%	
ik tel meer mee in de samenleving	57%	73%	31%	31%	31%	31%	46%	46%	31%	31%	38%	38%	67%	65%	
De lessen hebben mij niks tot weinig gebracht	4%	3%	3%	3%	3%	3%	7%	7%	8%	8%	3%	3%	0%	3%	
Anders, namelijk	13%	6%	34%	34%	34%	34%	7%	7%	3%	3%	6%	6%	39%	9%	
Totaal	616%	697%	691%	691%	691%	691%	525%	525%	587%	587%	485%	485%	733%	635%	

Vond je de lessen interessant?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Heel interessant	80%	73%	91%	91%	91%	91%	64%	64%	85%	85%	77%	77%	94%	79%	
Een beetje interessant	16%	27%	3%	3%	3%	3%	29%	29%	13%	13%	19%	19%	6%	14%	
Niet interessant en niet oninteressant	1%	0%	0%	0%	0%	0%	4%	4%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	
Een beetje oninteressant	2%	0%	6%	6%	6%	6%	4%	4%	3%	3%	0%	0%	0%	0%	
Heel oninteressant	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	3%	0%	3%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Vond je de lessen duidelijk?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Heel duidelijk	83%	83%	83%	83%	84%	84%	71%	71%	87%	87%	78%	78%	83%	82%	
Een beetje duidelijk	13%	18%	3%	3%	3%	3%	29%	29%	5%	5%	19%	19%	6%	15%	
Niet duidelijk en niet onduidelijk	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	5%	5%	0%	0%	6%	3%	
Een beetje onduidelijk	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	3%	0%	0%	
Heel onduidelijk	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	3%	0%	0%	0%	0%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Vond je het aantal lessen voldoende?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Ja	42%	30%	56%	56%	56%	56%	39%	39%	49%	49%	44%	44%	22%	41%	
Nee, ik had meer lessen gewild	56%	70%	43%	43%	43%	43%	61%	61%	51%	51%	56%	56%	72%	59%	
Nee, ik had minder lessen gewild	2%	0%	3%	3%	3%	3%	0%	0%	0%	0%	6%	6%	6%	3%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Heb je zin om meer te leren over het gebruik van een computer, tablet of smartphone?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	216	216	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Ja	78%	79%	99%	99%	99%	99%	79%	79%	80%	80%	66%	66%	67%	79%	
Misschien	16%	18%	0%	0%	0%	0%	11%	11%	13%	13%	16%	16%	17%	9%	
Nee	11%	3%	1%	1%	1%	1%	11%	11%	8%	8%	19%	19%	17%	12%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Achtergrondkenmerken

Bij welk bedrijf ben je werkzaam?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	182	182	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Drechtwerk	18%	18%													
Umond werk	18%	18%													
NLW Groep Venray / Dolmans	15%	15%													
Promen	21%	21%													
Voorne-Putten werk	18%	18%													
Senzer	10%	10%													
Totaal	100%	100%													

Ben je:

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting	Promen voormeting	Promen nameting	Voorne-Putten werk voormeting	Voorne-Putten werk nameting	Senzer voormeting	Senzer nameting	Onbekend nameting
N	182	182	33	33	32	32	28	28	39	39	32	32	18	18	
Man	58%	49%	69%	69%	69%	69%	43%	43%	59%	59%	25%	25%	78%	39%	
Vrouw	40%	52%	0%	0%	0%	0%	25%	25%	39%	39%	72%	72%	61%	61%	
Anders	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	3%	0%	0%	0%	0%	
Zak ik liever niet	1%	0%	0%	0%	0%	0%	4%	4%	0%	0%	3%	3%	0%	0%	
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Wat is de hoopst opleiding die je hebt afgeemaakt?

	Totaal voormeting	Totaal nameting	Drechtwerk voormeting	Drechtwerk nameting	Umond werk voormeting	Umond werk nameting	NLW Groep Venray Dolmans voormeting	NLW Groep Venray Dolmans nameting
--	-------------------	-----------------	-----------------------	---------------------	-----------------------	---------------------	-------------------------------------	-----------------------------------



Bijlage 3

Open antwoorden

Ben je na de start van de lessen meer of minder digitaal vaardiger geworden?
N=75

Gebruik computer

- Aan en uitzetten en als je het niet snapt dan vraag je het aan de meester.
- Aan en uitzetten van de computer. Beter kunnen werken met een Samsung telefoon.
- Gebruik toetsenbord.
- Handiger en vaardiger in het gebruik van de computer geworden.
- Handiger in gebruik computer.
- Handiger in gebruik computer, teksten bewerken.
- Heeft meer interesse in de computer.
- Het omgaan met de mogelijkheden van een laptop.
- Ik heb beter leren omgaan met het toetsenbord. Inloggen op een apparaat.
- Ik heb geleerd hoe je dingen moet opslaan, downloaden.
- Ik weet in het algemeen meer over het gebruik van een laptop.
- Ik weet meer van de knoppen.
- Inloggen op een computer. Aanzetten en uitschakelen van een computer.
- Meer durven met de computer te werken.
- Meer informatie gekregen over het gebruik van een computer.
- Over toetsenbord gebruik en meer.
- Hoe ik met de laptop om moet gaan.
- Begrijp de functies beter.
- Berichten sturen sms, computer aanzetten, ik ben zekerder geworden en ik oefen thuis veel. Ik vind het nu leuk.
- Computer werken.
- Computer, foute mail herkennen.
- Gebruik de basisvaardigheden beter.
- Geleerd oefenen.nl hoe een computer te gebruiken.
- Handiger in gebruik vd computer geworden.
- Handiger in het gebruik van de computer.
- Hoe ik kan wel met computer gaan, beetje lezen en schrijven.
- Ik ben handiger geworden met computer en telefoon.
- Ik durf nu vaker de computer te gebruiken. Pak sneller een computer om dingen te onderzoeken.
- Ik kon niet eens een computer aanzetten. Dus alles wat ik nu kan heb ik te danken aan de cursus.
- Ik probeer meer. Ik ken nu het toetsenbord.
- Ik weet iets meer hoe een computer aan moet en zo.
- Ik weet meer over de programma's die standaard op een computer staan.
- Kennis toetsenbord, geluid harder/zachter, document maken, pictogrammen.
- Omgaan met een computer.
- Handiger in het gebruik van een computer.
- Verschillende toetsen bedienen.
- Verschillende toetsen beter gebruiken.
- Via oefeningen beter computer gaan begrijpen.

Excel / word

- Belangrijk dat ik excel heb geleerd.
- Excel.



- Excel beter geleerd en kennis opgefrist.
- Excel en Word geleerd.
- Excel en Word geleerd.
- Excel geleerd.
- Excel geleerd.
- Excel geleerd en verder uitgediept.
- Excel toepassen.
- Excel toepassen, wanneer doe je wat.
- Gebruik van excel.
- Gebruik van excel.
- Handiger geworden met excel geworden.
- Ik ben na de les gaan oefenen met spreadsheets, ik ben na de les begonnen met een verhaal te schrijven (beter in tekstverwerking) en meer.
- Ik heb excel geleerd en Word.
- Kan nu zoeken en met excel omgaan.
- Leren knippen/plakken, opmaak van documenten in Word en excel.
- Meer geleerd over tekstverwerking.
- Meer kennis over excel.
- Meer kennis van excel.
- Meer vaardiger geworden met Word en excel.
- Veel geleerd over excel.
- Veel geleerd over excel en Word.
- Veel over het gebruik van Word en excel geleerd.
- Vaardiger geworden in het gebruik van Word en excel.
- Vooral excel.
- Weet nu hoe excel werkt.
- Werken met Word.
- Wijzer geworden in Word en excel.
- Word en excel geleerd op de computer.
- Word en excel, meer informatie opgezocht.
- Word.
- Zoek meer dingen op, gebruik van excel.
- Excel was best pittig.
- Gebruik Word en meer.
- Corrigeren van fouten (bijvoorbeeld in een tekstdocument), hoofdletters schrijven en meer.
- Vergroten van de letters in een tekstdocument.
- Werken met een tekstdocument.
- Een brief Opstellen.
- Kopieren plakken, word, excel.
- Word en excel.
- Excel, rabobank app.
- Ik kan met programma's omgaan als Excel.
- Word.
- Over hoe ik spreadsheets moet gebruiken, Excel.
- Spreadsheets, phishing, oefenen.nl.

E-mail / appjes

- E-mail versturen.
- E-mails versturen gaat beter, bijlage meesturen.
- Sturen van een e-mail.
- Hoe ik email moet gebruiken.
- Ik beheers het e/mailen, ik heb me aangemeld bij de senioren web voor computer.



- Ik heb geleerd hoe je een mail moet versturen met bijlage, over de taakbalk en pictogrammen en meer.
- Een e-mail sturen kan ik beter.
- Ik weet meer over e-mails versturen.
- Sturen e-mails.
- E-mailen.
- Beter leren omgaan met email.
- E-mail gebruik.
- E-mail.
- E-mail.
- E-mails sturen.
- E-mailen.
- E-mailen van telefoon naar computer en omgekeerd, formulieren invullen, informatie opzoeken.
- E-mailen, kleuren veranderen, knippen en plakken, tekst maken.
- E-mails sturen, knippen, kopiëren en plakken.
- E-mails versturen (zakelijk).
- Groepsapp, e-mailen naar groep, foto's meesturen met e-mail.
- Hoofdletters, email versturen, veilige websites herkennen.
- Ik gebruik makkelijker de mail en de whatsapp.
- Ik kan appjes versturen.
- Ik kan beter schrijven en email versturen/ lezen.
- Ik kan nu makkelijker e-mails sturen ik weet nu ook hoe ik een link in een email moet zetten ook hoe ik een groeps-app moet maken in whatsapp.
- Ik weet nu hoe ik mailtje moet sturen en waar ik op moet letten.
- E-mailen, whatsappen.
- Mail.
- Wachtwoorden maken, email sturen.
- Whatsapp bijvoorbeeld groepsapp aanmaken.
- Gebruik van apps.

Phishing / veiligheid

- Extra gewezen op de gevaren van Phishing waar ik geen rekening mee hield.
- Phishing en het gevaar ervan.
- Herkennen van phishing.
- Ik kan nu beter opletten of het een echte of valse e-mail is.
- Met de phishing problemen dus oplichters en zo hoe je ze kan herkennen.
- Ik kan phishing herkennen/ mensen waarschuwen voor fraude berichten.
- Veiligheid van de websites.
- Veiligheid van websites geleerd.
- Veilig het internet gebruiken.
- Ik weet meer over de veiligheid.
- Ik weet meer over phishing en veiligheid.
- Ik weet meer over veiligheid en phishing.
- Ik weet veel meer over veiligheid.
- Ik weet veel meer over veiligheid.
- Veiligheid.
- Uitkijken met nep mailtjes. Online winkelen. Email met elkaar. Whatsapp en Facebook.
- Veilig gebruiken van een apparaat.
- Veilige sites. Phishing waar je op moet letten. Toetsenbord gebruik beter.
- Veiligheid, slotjes.
- We letten op meer dingen, bijvoorbeeld een slotje, zodat ik weet dat een site beveiligd is, kleine dingen, zijn wel stappen.
- Weet wat veilig is en wat niet.



- Ik weet meer over phishing.
- Veiligheid bij het gebruik van een computer. Inloggen.
- Hoe ik kan kijken of ik veilig op de computer ben.
- Veel over veiligheid/privacy.
- Ik ben alerter geworden op het stukje veilig een computer/ tablet/ smartphone gebruiken. Tekstverwerker, omgaan met getallen.
- Ik heb meer opgestoken over veiligheid en algemeen gebruik, ik heb dit kunnen delen met andere.

Internet

- Hoe ik met google kan werken, google maps, youtube.
- Hoe je op Google komt, mailtjes verstuurd. Hoe je op Youtube komt.
- Ik durf iets meer. Dat uit zich in internetbankieren gebruiken.
- Ik heb kunnen inloggen op een datingsite en kan veilig flirten. Ik heb geleerd wat ik niet met mijn dates moet delen via het internet.
- Informatie opzoeken.
- Online shoppen, reizen checken.
- Op mijn werk mag ik nu met de printer werken, ik gebruik de vaktaalapp, Informatie zoeken op internet.
- Opzoeken van informatie op het internet.
- Opzoeken van informatie. Bankieren.
- Op plek promen komen en rekeningen overmaken.
- Internet.
- Muziek opzoeken op youtube.
- Reisadvies opzoeken.
- Ik heb geleerd om met google docs te werken en nieuwe functies bijgeleerd bij sommige apps.
- Ik herken nepwebsites, delete, opslaan, omgaan met whatsapp, facebook, instagram, veilige websites.
- Informatie opzoeken.
- Informatie zoeken.
- Kaartjes kopen bij de bioscoop of andere aankopen doen.
- Meer gebruik internet en websites.
- Meer informatie op de computer en internet vinden.
- Muziek zoeken op youtube, typen op het toetsenbord, e-mail versturen.
- Opzoeken met Google.
- Scrollen, googlen, mailen.
- Youtube, whatsapp videobellen, iets bestellen.
- Zoeken op internet, foto's sturen via e-mail.
- Zoeken via Google.
- Website zoeken.

Zelfvertrouwen

- Meer vertrouwen. Wat de mogelijkheden zijn.
- Ik ben zelfverzekerder geworden.

Overig

- Bestaande kennis is opgefrist.
- Ik heb wel dingen geleerd maar niet genoeg.
- In het begin erg moeilijk, ik heb tijd nodig om te leren en dan gaat het beter.
- Beetje beter.
- Beetje beter.
- Ben wat handiger en zekerder geworden.
- Digitale vaktaal app gebruiken.



- Het gaat meestal wel goed soms is het wel moeilijk.
- Hoe alles werkt.
- Ik ben vooral bewust geworden van de mogelijkheden.
- Ik heb leren omgaan met mijn Promen en plek.
- Ik heb minder angst om dingen te doen/ onderzoeken.
- Ik was terughoudender, bang om een fout te maken. Nu niet meer.
- Ik weet hoe ik een presentatie moet maken.
- Ik weet nu welk programma hoort bij een pictogram.
- Je leert altijd wel wat dingentjes.
- Klein beetje handiger.
- Klein beetje meer over geleerd.
- Lezen en schrijven moet nog beter, mijn taal is nog niet goed met schrijven. Vragen niet altijd begrepen. Met uitleg was het me duidelijk. Telefoon en computer is beter geworden.
- Openen van documenten.
- Schrijven en foute spelling herkennen. Beter geworden met de telefoon.

Wat leveren de lessen je op? Meerdere antwoorden mogelijk.

N=13

Excel en Word

- Excel en Word.
- Excel geleerd.
- Meer kennis over excel.
- Meer over excel geleerd.
- Vaardiger geworden in excel.
- Veel geleerd over excel.

Meer digitale vaardigheden

- Ik heb veel geleerd. Ik heb kennis gemaakt van omgaan met de computer.
- E-mail versturen, de wekker zetten op de telefoon, rekenmachine gebruiken.
- Ik heb geleerd hoe met computer om kan gaan en telefoon ik heb dingen op kunnen zoeken.
- Beter op privacy letten.

Positief - algemeen

- De lessen waren heel leuk.
- De lessen waren gezellig.
- Deze cursus vond ik gewoon goed. Face to face werkt voor mij beter online les.
- Meer geleerd dan ik dacht.
- Pak sneller de computer.
- Het was wel even wennen maar is gelukt.
- In een groep met andere mensen zitten zonder overprikkeld te raken.
- Wat zelfverzekerder.
- Ik durf nu op de computer te proberen.

Opfrissen kennis

- Opfrissen van bestaande kennis.
- Wat ik eigenlijk al een beetje wist, sommige dingen was ik een beetje vergeten.

Negatief - algemeen

- Het had beter geregeld kunnen worden, de lesstof was beperkt, omdat ik al aardig wat kennis van programma's heb.
- Te weinig uitdaging en snelheid. De stof was te gemakkelijk.



Overig

- Op plek kan ik nu beter gebruiken.
- Juist veel.
- Droge voeten.
- Ik heb heel veel aan taalprogramma's gewerkt omdat ik dacht dat het een taalcursus zou zijn. Ik heb iets bijgeleerd maar ik heb meer tijd nodig.

Wat leveren de lessen je op? Vul de eigen woorden van de deelnemer in.

N=66

Positief (interessant, leerzaam en gezellig)

- Opzet is heel interessant.
- De lessen waren heel interessant.
- De lessen waren heel leerzaam.
- Heel erg leerzaam, leuk en gezellig, het heeft me veel gebracht.
- Leerzaam.
- Leerzaam, leuk om excel op te frissen en beter te leren.
- Zeer leerzaam en wil graag de volgende lessen plannen.
- Zeer leerzaam.
- De lessen waren interessant.
- De lessen waren interessant en erg leuk.
- De lessen waren interessant en leuk.
- Lessen waren interessant en leuk.
- Lessen waren interessant, leuk en af en toe erg gelachen.
- De lessen waren leuk!
- De meeste lessen vond ik leuk, omdat ik al veel op school heb geleerd.
- Ik vond het leuke lessen en had ook goed meegeholpen.
- Leuk en ik weet nu meer dingen te doen.
- Leuk en interessant, ik heb een hoop nieuwe geleerd en dat vind ik heel erg leuk.
- Leuk en zeer leerzaam, vooral excel was belangrijk voor mij.
- Leuke lessen gehad.
- De lesstof werd goed uitgelegd en het gaat de goede kant op.
- Goede uitleg gehad en dat vind ik belangrijk.
- Goede cursus vond ik het.
- Lessen waren goed.
- De lessen waren goed en duidelijk.
- Duidelijke lessen.
- Deze cursus werkt goed qua laagdrempeligheid om met een computer aan de slag te gaan.
- Ik heb meer voldoening dat ik dingen durf en over een drempel ben.
- Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen om op de computer te werken. Ik vond het spannend, maar door de lessen durf ik meer.
- Ik heb met de lessen veel bereikt.
- De lessen hebben mij weer wat slimmer gemaakt.
- Informatief, plezierig en goed op niveau afgestemd.
- Is wel nog onzeker, maar ligt eraan. Vind het werken met de laptop leuk.
- Ook als je geen ervaring hebt op het gebied van digitale vaardigheden raad ik aan om mee te doen aan de cursus.
- Soms was de les te druk, maar het was wel heel gezellig en leerzaam.
- Veel onderwerpen wist ik wel, maar zijn opgefrist in mijn geheugen. Sommige dingen was ik vergeten.
- Wel aardig in positieve zin des words.



- 10
- Allemaal goed gegaan.
- Daarom ik wil Nederlandse taal kennen. Daarom ik moet computer leren. Ik heb een nieuwe hobby ik vind de computer echt leuk.
- De cursus is goed voor mij maar als je de cursus verlengt is beter. Kunnen wij veel leren.
- Goede lessen. Ben blij. Ook fijn met mensen praten. Openen bestanden en opslaan.
- Heb aan de cursus mee gedaan puur omdat ik later mogelijk er alleen voor sta. Zodat ik meer voorbereid ben. Toch praat ik liever met de mensen zelf dan via digitaal. Door de cursus ben ik wel vaardiger geworden. Meer geleerd dan dat ik dacht.
- Het gaat me wel goed af.
- Het is me positief bevallen.
- Het was een gezellige cursus. Goede uitleg gekregen.
- Ik ben beter in word in.
- Ik ben blij dat ik mee heb gedaan. Ik ben nu meer digitaal vaardig.
- Ik vind goed, ik vind prima, ik heb wat geleerd.
- Ik voel me lekker en ik heb veel lessen gevolgd.
- Ik vond het goede lessen, er werd goed uitgelegd. Aanrader!
- Ik vond het heel goed.
- Ik vond het interessant, ik weet nu meer dan voordat de cursus startte.
- Ik vond de lessen leuk maar af en toe te veel prikkels.
- Kom hier alleen met computer. maar wilde leren lezen en schrijven. Fijne juf was gezellig en leuk. Collega en begeleiders waren ook erg fijn.
- Was een goede cursus. Leert er meer van.

Meer digitale vaardigheden

- Ik heb een leuke en leerzame ervaring en ik meer digitaalvaardig en kan mijn eigen administratie beter doen.
- Geweldig, ik weet veel meer nu over Word en excel.
- Nu ik wat meer weet over veilig internetten kan ik de omgeving van familie ook beter helpen met de informatie.
- Cursus was goed. Begrijp meer van de digitale wereld.
- Dat ik meer weet hoe de pc aanmoet en met muziek en hobby's.
- De cursus was leuk, leuke dingen, veel dingen ken ik niet, heb geleerd. Ik begrijp nu wat ik moet doen, Excel, phishing. Ontwerp maken met Excel van een kat.
- De lessen hebben mij geholpen zekerder te voelen, heb heel handige tips gekregen.
- Goed, ik kan nu dingen beter doen dan ervoor, excel, tekens op het toetsenbord. Ik kan beter met mijn tablet omgaan.
- Goede lessen. Heb dingen geleerd. Vond het leuk. Bijvoorbeeld internet gebruiken. Wil nog wel meer leren.
- Heeft wel wat opgeleverd. Onder andere wat mij interesseert is het Googlen. YouTube onder andere. Excel nog niet echt wat het moet zijn. Cookies, veilige websites.
- Heel erg leerzaam geweest. veel bijgeleerd. omgang met elkaar was fijn. De juf gaf goed les. Ik kan nu meer met de computer en mijn telefoon.
- Het is net als ik moet kijken, hoe scans, fishing, waar moet je kijken.
- Ik heb geleerd hoe met computer om kan gaan en telefoon ik heb dingen op kunnen zoeken.
- Ik kan nu meer opzoeken op internet.
- Ik vind dat ik veel verstandiger en zelfstandiger ben geworden met de computer cursus.
- Ik vind de les leuk omdat ik heb veel geleerd over computer.
- Ik vind het goed. Ik heb nog meer geleerd over digitale vaardigheden.
- Ik vind het nu makkelijker om dingen te zoeken op het internet. Nieuwe functies ontdekt in apps zoals whatsapp en kan beter werken met de muis die op de laptop zit.
- Ik vond de lessen leuk en leerzaam. Mijn digitale vaardigheden zijn beter geworden. Ik kan nu ook met google doc werken.



- In elk geval beter omgaan met computer, opletten op phishing, ik weet welke websites goed zijn en welke niet. Beter in dingen opzoeken en niet meer zo bang dat ik het fout doe. Beetje Excel geleerd.
- Je leert heel veel er van.
- Klein beetje van de computer. Ik heb heel weinig geleerd van de computer vroeger. Heel moeilijk. Nieuwe woorden geleerd, Klein beetje geleerd, is goed.
- Leerzaam en dat ik nou veel dingen weet vop de computer en zo. Dat ik het leuk vond. Ik heb vertrouwen met andere mensen , niet overprikkeld. In het begin wel maar nu valt het wel mee.
- Lezen en computer les was fijn. Youtube leren was ook fijn.
- Over Excel, dat is wel interessant. Of een website beveiligd is. Het is leuk om te doen, leerzaam.
- Zoekt makkelijker informatie over evenementen in andere steden op, filmpjes van wat er in de bioscopen draait.

Negatief / tips

- Als we beter wifi verbinding hadden gehad, had ik veel meer kunnen doen.
- Alleen moet de wifi verbeterd worden.
- In het begin rommelig, maar dat kwam niet door de tweede docent, internet was traag, scherm is te laat opgehangen.
- In het begin was het rommelig, daarna werd het beter.
- Ik had een hoger niveau verwacht.
- Eigenlijk niets geleerd.
- Ik ben pas halverwege de cursus ingestroomd en heb daarom te weinig stof meegekregen. Ik zou het liefst deze basiscursus opnieuw volgen.
- Ik heb niet veel geleerd. Ik vond het niet interessant en ik vond het ook moeilijk. Ik kan weinig lezen en de muis kan ik niet gebruiken.
- Ik vond het vervelend dat ik thuis niet goed kon oefenen met dat wat ik leerde in de les. Bijvoorbeeld omdat de programma's thuis niet goed werkten.
- Ik was liever aan het werk, ik vond het meer tijdverspilling.
- De uitleg over Plek en Promen vond ik goed. Ik mis de telefoon vaardigheden.
- Dit is al de derde keer in jaren dat ik binnen senzer taalles krijg en ik heb wel wat geleerd maar niet echt genoeg. Ik ken de letters wel, maar ik kan ze niet aan elkaar plakken.
- Eerder met Oefenen.nl beginnen. Combineren met lesboek!
- Ik ben erachter gekomen dat ik gewoon (nieuwe) dingen moet doen! Om beter resultaat te halen uit de cursus zou het fijn zijn als het niveau van de deelnemers gelijk is.
- Ik kon al heel veel zelf en bij deze niveaugroep kon ik weinig nieuws leren. Maar de andere (hogere) groep paste niet bij mijn werktijden.
- Ik weet meer over veiligheid de lessen hebben mij niks tot weinig gebracht.
- In het begin was het een beetje chaos. Telkens zoeken waar de zaal was en computers geen spellingscontrole. Voor de rest ging het wel allemaal. Weinig thuis gedaan omdat mijn gezondheid niet goed was.
- Te weinig uitdaging en snelheid in de lessen. De stof was te gemakkelijk. Te weinig uitdaging.

Meer lessen

- Ik wil graag doorgaan zodat het nog beter gaat met gebruik van een computer/laptop/tablet.
- Ik wil graag verder met de lessen.
- Ik wil nog meer lessen in digitale vaardigheden krijgen.
- Ik zou nog meer willen leren en oefenen, zodat ik het geleerde ook zelf kan doen.
- De lessen mogen uitgebreider zijn, 10 lessen zijn te weinig.
- Ik had graag meer lessen gewild.
- Ik heb het nodig om nog meer te leren en te gebruiken.
- Het had wat meer uitgebreid mogen worden, misschien toepassen van huiswerk.



- Lessen redelijk interessant, had graag meer lesstof gehad.
- Ik zou liever 30 minuten per dag willen besteden aan computerles dan 1x per week 1,5 uur. Dan blijft het beter hangen en heb ik het idee dat ik meer kan leren.
- Meer informatie of les over foto's maken en op het bureaublad zetten. Fotoboek maken. Meer herhaling van de leerstof.

Wisseling docent

- De eerste lessen waren niet interessant, toen er een andere docent kwam, J, werd het veel interessanter.
- De eerste lessen met de mevrouw waren saai, de tweede helft met de meneer waren zeer interessant.
- Op de eerste drie lessen na, was het bijzonder leerzaam en ik ben blij dat deze docent erbij is gehaald.
- Het begin was niet wat ik ervan verwachtte, met de tweede docent ging het prima.
- De eerste drie lessen waren minder.

Docent positief

- Van de tweede docent heb ik veel geleerd over Word en excel, ik zou graag meer willen leren over het gebruik van een iPad.
- Vanaf de tweede docent werd het interessant en heb veel over excel en Word geleerd.
- Tweede docent deed het erg goed.
- Docent was heel goed.
- De docent J was prima.
- K vond ik een geweldige en goede docent.
- De docent was erg goed en een aardige man.
- Docent K heeft zijn best gedaan met het geven van de lessen en ook gezorgd voor goed lesmateriaal om thuis door te nemen.
- Ik ben blij verrast met wat de docent mij heeft geleerd.
- De docent heeft mij heel goed les gegeven.
- Veel zelf gedaan en goede uitleg gehad, met dank aan de docent.
- De docent nam alle tijd om dingen uit te leggen.
- Leuke cursus en docent.
- Ik vond het heel erg fijn dat je de tijd voor ons hebt genomen en dat je geduld had om ons de mogelijkheid te geven om informatie te kunnen verwerken. De theorie heeft de praktijk overheerst, de lessen te kort om de gekregen informatie toe te passen in een praktische zin. Een cursus herhalen of een cursus laten bestaan uit 20 lessen.
- Ik vond het leuk en leerzaam en een goede leermeester.
- Lerares goed. En fijne collega's. Bedankt voor de mogelijkheid om de cursus te volgen. Ik ben beter geworden. Ben heel erg blij! Dank jullie wel!
- Prachtig. Fijne lessen gehad. De lerares en ondersteuning waren fijn om mee samen te werken.

Overig

- Deze cursus heb ik al gevolgd. Het systeem van lesgeven is anders geweest.
- Ik weet al veel over het werken met een laptop of mobile.
- Ik wist het meeste al van wat ik geleerd heb in de les.
- Ik wil graag ergens anders, misschien bibliotheek, oefenen met werken op de computer. Het lukt me nog niet alleen of thuis. Ik word heel vlug afgeleid.
- Voor het werk hebben we deze cursus niet nodig. Voor het privé gebruik wel.